

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ben edebiyattan ibaretim

KAFKAOKUR

SAYI 46 - YIL 6 - ARALIK 2019 - 10 TL

Fikir, Sanat ve Edebiyat Dergisi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://ranley.org>

"İyilikle gülümseyebilen insanlar vardı hâlâ..."

Mehmet Ali & Akşamserası

Stefan Zweig

Konu:

KAFKAOKUR

Fikir, Sanat ve Edebiyat Dergisi
"...ben edebiyattan ibaretim."
Franz Kafka

Aylık Edebiyat Dergisi | Sayı 46 - 10 TL
kafkaokur.com - konudukkan.com - instagram.com/kafkaokur - twitter.com/kafkaokurdergi

İmtiyaz Sahibi: Kafka Okur Yayıncılık İç ve Dış Tic. Ltd. Şti.
Genel Yayın Yönetmeni: Gökhan Demir - **Kapak ve Koordinatör:** Tülay Palaz
Editör: Merve Özdoğru - **Sanat Yönetmeni:** Yeliz Akın - **Yayın Danışmanı:** Baran Güzel

Adres: Müeyyeddade Mah. Tatar Beyi Sok. No:24/B Beyoğlu, İstanbul
İletişim: editor@kafkaokur.com

ISSN: 2148-6824 **Yayın Türü:** Yerel, Süreli Yayın
Baskı: İleri Basım Matbaacılık Tek [212] 454 35 10 Matbaa Sertifika No: 33316
Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama A.Ş.: [216] 585 90 00

Yazarlar

Okan Çil - Soner Sert - Kemal Varol - Hakan Bıçakçı - Cihat Duman - Utku Yıldırım
Gonca Özmen - Deniz Barut - Sefa Kaplan - Nazlı Başaran - Ezgi Özsan - Bahri Butimar - Şehnaz Erkan
Cansu Cindoruk - Nazlı Yıldırım - Müge Sökmen - Ömer Okatallı - Oğuz Kaan Boğa - Burak Biçer

İllüstrasyon, Fotoğraf, Kolaj, Poster

Tülay Palaz - Cansu Akın - Baş Şehri - Vardal Caniş - Nilay Adlim - Bengisu Koyukan
Eren Caner Polat - Yeliz Akın - Özge Cebeci - Timuçin Keleş - Rabia Aydoğan
Miraç Akçelep - Ayşe Kübra Özkoç - Sercan Tunali - Sanem Orak - Ezgi Karaata

©Her hakkı saklıdır.

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonlar
elektronik ortamlar da dahil olmak üzere
yazılı iznolmaksızın kullanılamaz.

Okan Çil

BİR İNTİHARIN PEŞİNDE

“Bu zayıflığın çocuksu ve korkakça olduğunu biliyorum, ama engelleyemiyorum, tek hissedebildiğim burada artık yaşayamayacak olmam. Son zamanlarda burada nelere katlandığımı kimse öğrenemeyecek, kimse beni benden daha fazla hor göremez. Kendimi perişan hissediyorum, hasta gibiyim, sakat gibiyim, çünkü herkesten çok farklıyım, gitgide daha kötü, daha değersiz, daha gereksiz olduğumu gözyaşları içinde hissediyorum...”

Umut etmek sorumluluk bekleyen bir meslektir. İster dağları devirecek hayallere sahip olalım, ister aperitif düşlerle dolanalım fark etmez. Umut etmek sorumluluk bekler. Bu uğurda çabalamak, ciddi bir disiplinle yola çıkmak ve motivasyonumuzu her daim diri tutmak gerekir. Çünkü istemek başlı başına hiçbir halta yaramaz.

Peki umut etmek her zaman olumlu bir şey midir? O umudun bizi yiyip bitirdiği yerde neyle yüzleşiriz? Daha iyi yenile yenile, acılar içinde sona yaklaştığımızı hissettiğimiz anda söylenecek ne kalır geriye? Ya da şöyle soralım; sorun umutta mıdır, yoksa ona cüret etmekte mi?

Sorun her ne olursa olsun, dünyadayız ve Beckett'in dediği gibi, bunun bir tedavisi yok. Dağları da, onları devirecek hayalleri de, aperitifleri de seviyoruz. Dahası başka türlü yaşamayı bilmiyoruz. Bütün döngümüz işte bu gelgitler üzerine kurulu; umutlar, hayal kırıklıkları, başka umutlar, başka kırgınlıklar...

BİR YAZARIN DOĞUŞU

Stefan Zweig da bu gelgitleri derinden yaşayan yazarların başında gelir. Çocukluktan gençliğine, yazarlığından ölümüne kadar hayatının hemen her aşamasında sevinçle kederi iç içe taşır. Dünyanın pek çok yerini gezer, dolaşır. Yazarların, sanatçıların izlerini sürer ve kendi üslubunun peşinden koşar. Fakat bir an gelir, artık yaşamının da, hayallerin de anlamı kalmaz; umutsuzluk turnak aralarına dolar. O da careyi intiharda bulur.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://ranney.org>

Sadece günümüzde değil, yaşadığı dönemde bile ciddi etkilere sebep olan, onlarca dile çevrilen kitaplarıyla tüm dünyada "Çok Satanlar" listesinde bulunan, psikolojik çözümlemeleriyle hepimizi kendine hayran bırakan büyük deha; Stefan neden intihar etti? Onu bu yola sokan koşullar neydi? Bir yanda kitapları yakılırken bir yanda, hiç tanımadığı ülkelerde nasıl popülerleşti?

19. yüzyıl Avrupa'sı kaynayan kazandan farksızdı. Dünyanın güç rekabeti, teknolojik gelişmelerle beraber saf değiştiriyor; devletlerse daha çok toprak için kaslarını çatıp duruyordu. Toprak daha fazla kan ememiyor, sırtında taşıdığı irili ufaklı kan birikintileriyle herkesi utanmaya çağırıyordu. Ne var ki asker, postallarıyla ezilip duruyordu.

Uzun sakallı adamlar tükürükler saçarak ölüm emirleri verirken 1881'in Viyana'sında Stefan doğdu. Şanslı bir çocuktu. Ailesi Yahudi burjuvazisindendi. Akrabalarının bir kısmı parlamentoya üyesiyken, babası Moritz, ata yadigarı mesleği manifaturacılığı geliştirerek Avusturya'dan Balkanlara uzanan Bohemya Tekstil Endüstrisi'ni yarattı. Güney İtalyalı olan annesi İda'ya soylu bir ailenin üyesiydi; içlerinde avukatlar, doktorlar, profesörler vardı.

Tüccar bir baba, ilim sahibi bir annenin çocuğu olan Stefan, ekonomik olarak oldukça rahat şartlarda büyümeye başladı. Anne ve babasının yabancı dil bilmesi, müziğe ve bilime meraklı olmaları da Stefan'ın gelişiminde önemli bir etkendi. Ne var ki, tıpkı aristokrat ailelerde olduğu gibi, burjuvalar da katı disiplinden, sert ahlak kurallarından ödün vermiyorlardı. Şansı, şanssızlığı olup çıkmıştı. Hayatın nasıl yaşanması gerektiği, nerede, nasıl davranılacağı çok önceden belirlenmişti. Doğan her insan bu geleneği sürdürmeliydi, kişiliklerin önemi yoktu, asıl olan kurallardı.

Stefan da mevkidaşı olan arkadaşları gibi katı bir eğitimden geçmeye başladı. Bu disiplin, lise döneminde iyiden iyiye arttı. Görgü kuralları, yabancı dil dersleri, genel kültür bilgisi... Okul dışında gördüğü özel dersler de cabasıydı. O yıllarda bile tot tutmuş olan eğitim sisteminde, öğretmenlerin tek beklentileri ödevlerin yapılması ve kurallara uyulmasıydı. Ne öğrencilerin eğilimlerinin farkındaydılar, ne de pedagojik hataların. Kurallar, Tanrı kelamından farksızdı. Hâl böyle olunca, Stefan da arkadaşları gibi çalışmaktan düşünmeye fırsat bulamıyordu. Giderek bunalıyor ve her fırsatta içindeki yazara ulaşmaya çalışıyordu. Viyana'ya onu sürekli kaşırtıyordu...

Şimdilerde aşk turizmiyle özdeşleşen Viyana, bundan yaklaşık 100 yıl evvel sanatın ve edebiyatın dolu dolu yaşadığı bir kentti. Opera, tiyatro, şiir ve kitaplar hemen herkesce kabul görüyor, sanatçılar halk tarafından onurlandırılıyordu. Gazeteler ve dergiler de kültür sanat köşelerine fazlaca yer ayırıyor, her yeni gelişmeyi, eleştiriyi kent sakinleriyle paylaşıyordu. Stefan o sakinlerden biriydi, ama sakin kalmaya pek niyeti yoktu.

İşyanın ilk ateşi belki de okul dışındaki kitapların okunmasıyla başlamıştı. Stefan ve onun dar kadro arkadaş çevresi sürekli kitapçılara geziyorlardı. O yıllarda yeni yeni bilinmeye başlayan Nietzsche'yı, Kierkegaard'ı okumaları onlarda ciddi bir kırılma yarattı. Özellikle de Nietzsche. Bütün kurumlara saldırmasıyla, ikiyüzlü ahlak anlayışını yerin dibine batırmasıyla ünlü filozof, Stefan'ın aklına yeni soru işaretleri atıyordu. Kitapların yanı sıra, yeni tiyatrolar, operalar da cabasıydı. Hatta okuldan kaçıp kaçıp Burg Tiyatrosu'na gidiyor, üniversitelerin organize ettiği seminerlerde boy gösteriyor, oradan aldıkları bilgileri bir kafede oturup saatlerce tartışıyorlardı. Ne okulu umursuyorlardı, ne de aile kurallarını. Dışarıdan ideal öğrenciler gibi görünseler de içlerinde ayaş birer serseri yatıyordu.

Öyle ki, o yıllarda doğru düzgün tanınmayan, kitaplarının birkaç tanesi Viyana'da ancak vitrin gören Rilke gibi şairleri takip ediyorlardı. Yine şimdilerde adını saygıyla andığımız Brams'ın konserlerini de ilgiyle bekliyorlardı. Hatta ünlü oyun yazarı Gerhart Hauptmann'ın, Burg'de sahnelenecek oyununun ayrıntılarını öğrenmek için, tiyatro berberine saç kestirmeye gidiyorlardı.

İçlerinde otoriteye karşı büyük bir nefret vardı ve özgürlüğe olan tutkularını sanatsal olarak dışa vurmaktan çekinmiyorlardı. Tabii bunların pek çoğunu gizlice yapıyorlardı. Stefan, ailesinin dans ve tenis kursu için verdiği paraları kitaplara yatırıyorlardı mesela. O kitapları sabahlara dek okuyor, uykusuz şekilde okula gidiyordu sonra. Okuldaki arkadaşlarıyla birlikte kitaplar üstüne konuşmalar hacetinde, Burg'deki oyuncuları taklit ediyor, hatta rol

*Artık sizlerden
biri değilim.
Bundan böyle sizin
değilim. Şimdi sizin
dışınızda, yükseklere
ya da çukurda
bir yerdeyim.*

Stefan Zweig

dağılıgını yaparak ezberledikleri sahneleri şakayla karışık canlandırıyorlardı.

"..entelektüelligimize karşı olgunlaşmamış meyveler gibi zayıf olmamıza ve elbiselerimizin içinde âdeta kaybolmuş gibi görünmemize şaşmamak gerekir. Çünkü harçlığımızın büyük bir kısmını tiyatro, konser ya da kitaplara harcardık, genç kızların hoşuna gitmeye de çalışmazdık, çünkü daha üst düzeydeki şahsiyetleri etkilemeye çalışırdık... Genç kızlarla gezmeye gitmek, bizim için boşa harcanan zamandı, çünkü entelektüel bir kibirle karşı cinsî düşünsel açıdan aşağı görür ve değerli saatlerimizi basit gevezeliklerle geçirmek istemezdik."

Hatta yıllar sonra yakın dostu olan şair Paul Valéryyle aralarında geçen diyalog hayli önemliydi. Stefan gençliğinde, Valéry'nin şiirlere hayranlık duyduğunu söyleyince, Valéry, "Abartmayın sevgili dostum, benim şiirlerim ilk kez 1916 yılında basıldı," dedi. Stefan'ın şiirleri 1898'de basılan bir dergide okuduğunu söyleyince, Valéry hepten şaşırdı. "Fakat o dergiyi Paris'te bile hemen hiç kimse tanımadı. Siz Viyana'da o dergiyi nasıl edindiniz?" diye sordu. *"Tıpkı sizin de edebiyat eleştirmenlerinin pek tanımadığı Mallarmé'nin şiirlerini liseli bir gençken taşra kentinizde bulduğunuz gibi,"* cevabını verince Stefan, Valéry "Genç insanlar kendi yazarlarını kendileri arar ve bulurlar, çünkü onları kendileri için bulmak isterler," dedi.

EDEBİYAT AŞKI UĞRUNA

Liseyi bitirip sıra üniversite tercihlerine geldiğinde, Stefan yine ailesini mutlu etmekten başka bir şey düşünmedi. Kendisi için değil, onlar için okumak zorunda hissediyordu; diğer bir deyişle, özgürlüğüne kavuşmak için ödediği bir bedel olarak gördü bunu. Umurunda değildi çünkü yazar olmayı kafasına koymuştu bir kere. Yaptığı araştırmalar neticesinde, kendisini en az uğraştıracak, devam zorunluluğu olmayan bir bölümü, felsefeyi seçti. Kalan vakitlerindeyse sürekli okumaya ve yazmaya başladı. Özellikle yeni kuşaktan kimin, neler yazdığını merak ediyor, kendi üslubunu bulmaya çalışıyordu.

Akabinde yazdığı şiirleri derleyip topladı, dosyasına *Gümüş Teller* ismini verdi. Heyecanla *Schuster & Löffler* Yayınevi'ne gönderdi. *Schuster & Löffler* yeni şair ve yazarların toplandığı bir yerdi. Stefan da orada kendine bir yer bulacağını hissediyordu. Neyse ki yayınevinin cevabı gecikmedi. Böylelikle *Gümüş Teller* isimli ilk kitabı okurla buluştu. Stefan henüz 19 yaşındaydı.

Daha sonraları hiç beğenmediği, hatta yeni basımına dahi izin vermediği *Gümüş Teller*, dönemin eleştirmenleri ve şairlerince olumlu karşılandı. Hatta Rilke, ilk dönem şiirlerinden oluşan kitabının özel baskısını Stefan'a hediye etti. Stefan da aldığı tepkilerden hoşnut şekilde yazmaya devam etti.

O yılların en önemli edebiyat dergisi olan *Neue Freie Presse*'nin kurucusu, yedi yıl sonra, Derginin editörü Theodor

“İnsan sabahtan akşama kadar bir şey olmasını bekler ve hiçbir şey olmaz. Bekleyip durur insan. Hiçbir şey olmaz. İnsan bekler, bekler, bekler, şakakları zonklayana kadar düşünür, düşünür, düşünür. Hiçbir şey olmaz. İnsan yalnız kalır. Yalnız. Yalnız.”

Herz'l'di. Theodor ciddi bir adamdı ve öyle herkesle görüşmeyi kabul etmezdi. Stefan bütün cesaretini toplayıp görüşmeye gittiğinde, Theodor "Adınızı bir yerde duydum ya da okudum. Şiir yazıyordunuz öyle değil mi?" diye sordu. Stefan'ın onaylamasının ardından. "Bana ne getirdiniz?" dedi. Stefan elindeki kağıtları heyecanla uzattı. Theodor yazıyı büyük bir dikkatle okudu, sonra "Bu güzel çalışmanızın Neue Freie Presse'nin Feuilleton sayfasına kabul edildiğini bildirmek isterim," dedi.

Yazı dergide yayımlandığında, aynı sayıda Theodor'un eleştirilerini içeren bir bölüm de vardı ve Theodor, Stefan'dan övgüyle bahsediyordu. Stefan'sa belki de ilk defa kalemine yürekten inanıyor ve başladığı yolda yürümesi gerektiğini hissediyordu. Sadece o da değil, ailesi bile yaşanan gelişmeden memnundu. Okulu doğru düzgün umursamayan, sürekli kitap okuyup duran evlatlarının, önemli bir dergide övgüyle anılması, onları da gururlandırdı. Ve Stefan'ı biraz daha rahat bırakmaya başladılar. Sonrası edebiyatın gizemli dünyasıydı, masa başında geçen günlerdi, umut ve heyecandı sonrası...

Stefan sürekli yazıyordu yazmasına ama içinde yepeni bir özgürlük filizleniyordu. O da ailesinin karşısına geçip gelecek dönemi Berlin'de okumak istediğini söyledi. Sandığının aksine olumlu bir tepki almasının ardından da hemen gerekli düzenlemelere girişti ve valizini toplayıp soluğu Berlin'de aldı. Artık kendi ayakları üstünde, edebiyatla dolu bir hayat geçirmek istiyordu.

Berlin, Viyana'nın aksine daha vurdumduymaz bir kentti. Sanat da, mimari de, insani ilişkiler de bu vurdumduymazlıktan nasibini alıyordu. İlk başta bir bocalama yaşayan Stefan, hiç geri adım atmadı ve çevresinden gelen tavsiye mektuplarını kenarı atarak, kendisi gibi benzer tutkulara sahip olan insanlarla görüşmeye başladı. Okul mu? Okul umurunda değildi.

Berlin'in popüler dergilerinden biri olan *Moderne*'deki arkadaşlarıyla ilişki kurduktan sonra, şair Ludwig Jacobowski'nin öncülük ettiği Die Kommenden adlı dernekte çeşitli insanlarla sosyalleşmeye başladı. Farklı ırk ve renkten olan dernek üyeleri, haftada bir gün toplanıyor ve sanat, edebiyat tartışmalarına girişiyorlardı.

Stefan bu tartışmalardan aldığı feyzle, edebiyata bakışını yeniden gözden geçiriyor, yeniye ulaşma kaygısıyla, o vakte kadar yazdıklarına burun kıvırıyordu. Hatta yayınevine özel olarak hazırladığı romanı bir zamanlar sobaya

attı. Sonra derin bir nefes alıp yeniden yazmaya koyuldu, fakat ondaki esas kırılmayı yaratan şey, belki de yaptığı çevirilerde ve seyahatlerdeydi.

USTALARIN İZİNDE

Öncelikli olarak çevirdiği yazarların, şairlerin başında Baudelaire, Verlaine, Keats, William Morris, Charles van Lerberghe geldi. Almanya'da doğru düzgün kimsenin tanımadığı fakat kendisini çok etkileyen Émile Verhaeren isimli şairiye dünya gözüyle görmek için kalkıp Brüksel'e gitti. Çeşitli bağlantıların ardından, bir akşam yemeğinde büyük şairle karşı karşıya geldiğinde heyecandan ölecek gibiydi.

Stefan iyi bir edebiyat köstebeğiydi ve diplerde, derinlerde beğendiği ne kadar yazar, şair varsa hepsini Almanya'ya tanıtmaya çalışıyordu. Öyle ki, yazmak üzere olduğu kitapları bile erteleyip Verhaeren'in çevirilerini yapmaya başladı. Bir taraftan da fırsat buldukça davet edildiği konferanslarda boy gösteriyordu. Yavaş yavaş tanınıyor ve uğraşı başkalarının takdir topluyordu.

Tüm bu koşuşturma esasında üniversiteyi unuttunun farkına vardı ve bitirme sınavları için Berlin'e döndü. Onu tanıyan, hayallerine sahip çıkan hocalarından biri, Stefan'ın gönlünün felsefeye değil, edebiyata yatkın olduğunu ve bu alanda iyi işler başaracağını düşündüğünden, soruları ona göre hazırladı. Stefan kolayca mezun oldu ve diplomasını ailesine göndermesinin ardından, bu kez hayran olduğu başka bir şairin peşine, Rilke'yi görmeye Paris'e gitti. Bu yolculuk, sıkı bir dostluğun da başlangıcı olacaktı.

Akabinde Brüksel'de yaşadığı bir heykel tartışmasında Rodin'i o kadar savundu ki, ortak arkadaşları onu götürüp Rodin'le tanıştırmak zorunda hissetti kendilerini. Stefan'sa şaşkınlıktan deliye dönmüş hâldeydi. Akşam yemeği, akabinde atölye ziyareti derken, Stefan bir anda Rodin'i çalışırken izlemeye başladı. Usta heykeltıraşa eserine odaklanmıştı. Stefan onu dakikalarca izledi ve neredeyse ellerine sarılıp ağlayacak gibi oldu.

Sanat böylesine aşkın, böylesine coşkun bir deneyimdi...

Sonra mı? Sonra Londra'ya gitti. W. B. Yeats'ın bir şiir dinletisine katıldı. Küçükük bir salonda, tıklım tıklıs insanlar arasında bir insandı o da. Bu eşsiz deneyimin ardından William Blake'i keşfetti. Yeats'ın *Gölgeli Suları*'ndan sonra,

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://ranteey.org>

“Özgür olduğunu, yani tamamen özgür, kimsenin senin üzerinde bir gücü olmadığını, kimsenin sana emirler veremediğini anla artık, duyuyor musun? Özgürsün, özgür!”

Blake'i Almancaya çevirmeye başladı. Hatta Blake'in kara kalem çalışması bir kitabını satın aldı ve uzun yıllar boyunca yanından ayırmadı. Bununla da yetinmedi tabii, devam eden seyahatleri boyunca Goethe, Gorki, Freud gibi pek çok önemli insanın el yazmalarını toplamaya başladı.

Böylelikle Stefan sadece bir yazar ve edebiyat aşığı olmanın ötesinde, iyi de bir koleksiyoncu oldu. Bu yıllarda kitaplarını *İnsel Yayınevi*'nden çıkarmaya karar verdi. *İnsel* oldukça titiz bir yayıneviydi ve bastığı kitaplara fazlaca ilgi gösteriyordu. Stefan'ın bu kararı, onu Almanya'nın ötesine taşıdı. Ne var ki kendisinin bundan pek haberi yoktu.

Hindistan'dan sonra, Amerika'ya, Philadelphia'ya gitti. Oraya buraya yaptığı çeşitli iş başvurularının ardından bir kitabevinin önünden geçerken vitrinde kendi kitabıyla karşılaştı. İlk defa geldiği, Walt Whitman'dan ibaret gördüğü bu ülkede kendi kitaplarının satılması Stefan'da şaşkınlıkla karışık bir sevinç uyandırdı. Tüm bunlar olup biterken, öte yanda ölüm marşları çalınmaya başlamıştı bile.

ÖLMEYE DOĞMAK

Ve 1914... I. Dünya Savaşı koca ağzını açmış, cephe cephe gezerek insanları yutuyordu. O kadar çok kan vardı ki, hiçbir gözyaşı onları temizlemeye yetmiyordu. Stefan da askere alınanlardan biriydi ama cephede iş görmeyeceği düşünüldüğünden bir arşivde kütüphanecilik yapmaya başladı. Kısa süre sonra Rilke'yi de yanına aldırdı. İki dost birbirlerini teselli ediyorlardı ama savaşa karşı ellerinden bir şey gelmiyordu.

Derken Stefan her şeyi göze alarak, *Tageblatt Gazetesi*'ne “Yabancı Ülkedeki Dostlara!” isimli savaş karşıtı bir yazı gönderdi. Yazının basılmasının ardından tehdit mektupları çıktı, ancak Stefan hiç geri adım atmadı. *Savaşa karşı savaşmak gerekiyor!* diye düşünüyordu. Bu yüzden *Jeremya* isimli bir oyun yazdı. Savaş karşıtlarının korkaklıkla, vatan hainliğiyle suçlanmalarına karşın, barışın en büyük destekçileri olduğunun altını çizdiği oyun, 1917'de kitap olarak basıldı. Stefan yine öfke dolu mektuplar bekliyordu, fakat kitap kısa sürede 20 bin adet sattı. Bir süre sonra da Zürih Kent Tiyatrosu'ndan bir mektup aldı. Oyunu sahnelemek istiyorlardı... Stefan zor koşullarda dahi elinden geleni yapıyordu.

I. Dünya Savaşı bittiğinde herkes derin bir nefes aldı, ancak arkasında yıkılmış binalar, yakılmış tarlalar ve ölümler ölümler ölümler bıraktı. Rusya'da gerçekleşen sosyalist devrimin ardından, diğer ülkelerde de köklü değişiklikler baş gösteriyordu. Stefan'ın Avusturya tren istasyonunda karşılaştığı manzaraysa işte bu köklü değişikliğin sadece bir örneğiydi. Neredeyse 700 yıldır ülkeyi yöneten Habsburg hanedanının varisi ve ailesi ülkelerinden sürgün ediliyorlardı. Tıpkı Osmanlıların sürgün edileceği gibi.

Stefan uzun zamandan beri sevgili olduğu Friderike'yle Salzburg'a yerleşti sonra. Kendini yazacağı kitaplar verdi. Sıkı bir disiplinle çalışmaya başladı. *Amok Koşucusu*'yla, *Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu* isimli enfes kitaplarını bitirdi. *Fouche*'ye nokta koyduğunda biraz tedirgin olsa da yayınevinin ısrarıyla ilk baskı 10 bin adet çıktı. Kitap sadece Almanya'da bile kısa sürede 50 bin satınca, Stefan yeni kitaplar için odasına kapandı. Ardından *Marie Antoinette* geldi ve Stefan kırklı yaşlarına yaklaşmışken dünyaca ünlü bir yazar olarak çoktan kabul görmüştü.

1920'de Friderike'yle evlendi, tam işler yoluna giriyor derken, gamalı haç bayraklarıyla ortalıkta dolanan sokak çeteleri peyda oluverdi. Önceleri kimse pek kulak asmadı. Şiddet yanlısı serseriler, gözüyle bakılıyordu, ancak bu durum onların palazlanmasına yol açtı.

Hitler'se bu gücü arkasına alarak başarısız bir darbe girişiminde bulundu. Yakalanıp hapse

Canak

Canak

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Mehmet Ali & Akşamsefası

atıldı ama Alman halkı Nazilerin destek olmasına başlamıştı. Ülkedeki ekonomik kriz ve bu krizle beraber giderek yalpalayan yönetim büyük sıkıntılara sebep oluyordu. Hitler'in tavrı, öfkesi, hitabet yeteneğiye insanlara yeni bir umut vad ediyor gibiydi. Yapılan seçimle parlamentoyu ele geçirmesi de zor olmadı tabii. Faşizm önce Almanya'yı, akabinde bütün dünyayı uçuruma doğru sürüklemeye başladı.

Hitler giderek daha sert kararlar alıyordu; "zararlı" kitaplar toplanıp meydanlarda yakılıyor, Yahudiler, Çingeneler, hatta yarı Almanlar bile toplama kamplarında katlediliyorlardı. Artık Hitler'i alkışlamak bir seçim değil, zorunluluk hâlini almıştı.

Dönemin ünlü Yahudilerinden olan Thomas Mann, Sigmund Freud, Albert Einstein gibi Stefan da diken üstünde olduğunun farkındaydı. Sadece ötekiler değil, bu katliama karşı olan Almanlar da öldürülüyordu. Stefan'sa bunun üzerine Fransa'ya, ardından Londra'ya yerleşti. Nasıl olur da insanlar bu kaçık herife destek verirler, diye düşünüyordu ki Hitler'in Avusturya'yı işgal etmesiyle hepten bunalıma girdi. Üstüne üstlük pasaportu da düşmüş, diğer bir deyişle vatansız kalmıştı.

O yıllarda 58 yaşındaydı. Yaşadığı bunalıma baş edemeyince, Friderike'yle ayrılımlardı, onun yanında olan tek kadınsa asistanı Lotte'ydi. Lotte'yle yakınlaşmaya başladıklarında, Stefan da İngiltere vatandaşlığına kabul edildi. Ancak Hitler gözünü bütün dünyaya dikmişti ve yayılcı politikasından ödün vermiyordu.

Nereye giderse gitsin faşizmden ve totoliter yönetimlerden kurtulamayan Stefan, Lotte'yle beraber yine valizlerini toplamaya, bir dizi ülkeye seyahat etmeye başladı. Son durağıysa Brezilya oldu. İçine düştüğü depresyon öylesine büyük ve karanlıktı ki, yazdığı kitaplar, edebiyat sevgisi bile kâr etmiyordu. Fakat yine de direnmeye çalışıyordu. Her şeyi rağmen okumaya, yazmaya devam ediyordu.

Japonya'nın Pearl Harbor'ı bombalamasıyla iyice çığrından çıkan II. Dünya Savaşı ve Nazilerin Güney Amerika'yı da işgal edeceklerine dair duyduğu cümleler, Stefan için sonun başlangıcını yarattı. Artık umudunu yitirmişti. Bütün dünyanın delirmiş hâlde birbirini öldürmesini daha ne kadar izleyebilirdi ki? Sevgi, barış gibi kelimeler nereye kaybolmuştu? Avrupa'dan yayılan karanlık, Stefan'ı nefes alamayacak duruma getirmişti.

Her şey sessiz, sakince planlanmıştı sanki. Rio karnavalını izledikten sonra eşi Lotte'yle evlerine döndüler. Dünyanın çeşitli yerlerindeki dostlarına mektup yazarak işe koyuldular. Kıyafetlerini çalışanlarına dağıttılar ve kitaplarını arkadaşlarına, *Petropolis Kütüphanesi*'ne postaladılar. Çalışmalarınıysa evin arka bahçesine götürüp yaktıkları ateşe attılar. İkisinin de bakışları donuklaşmış, enerjileri tükenmişti.

Tarih 22 Şubat 1942'ydi. Pazartesi günüydü. Öğleden sonra olmasına rağmen Zweig çiftinden ses soluk çıkmıyordu. Saat 16.30'u gösterdiğinde, hizmetçilerden birinin eşi, Zweigların yatak odasından içeri sessizce girdi. Stefan'la Lotte en güzel kıyafetlerini giymiş, yatağa sırtüstü uzanmış ve ellerini birbirlerine dolamış şekilde son seyahatlerine çıkmışlardı...

"Özgür iradem ve açık bir bilinçle bu yaşamdan ayrılırken, son bir sorumluluk yerine getirilmeyi bekliyorum: Bana ve işimi yapmama huzurlu bir ortam sunan harika ülke Brezilya'ya içten teşekkürlerimi sunmak. Her yeni güne bu ülkeyi daha çok sevmeyi öğrendim, ruhsal anavatanım Avrupa kendi kendini yok ettikten ve ana dilimin dünyası yok olduktan sonra, dünyanın hiçbir yerinde hayatımı bu kadar severek yeniden kuramazdım. Ama altmışıncı yaştan sonra tam anlamıyla yeniden başlamak çok özel bir güç gerektiriyor. Ve benim gücüm yıllar süren vatansız yolculuklardan sonra iyice tükendi. Bu nedenle hayatımı doğru zamanda ve doğru bir şekilde sonlandırmamın iyi olacağına inanıyorum. Ki hayatım boyunca tinsel uğraşım en büyük haz kaynağım ve kişisel özgürlüğüm en yüce değerim oldu. Bütün dostlarımı selamlarım! Hepsine uzun geceden sonra gelen tanın kızılığını görmek nasip olsun! Ben, her zamanki sabırsızlığım ile önden gidiyorum."

Bizler, Stefan'ın okurları ve dostları olarak, hâlâ o kızılığı görmek için bekliyoruz.

Barışın, sevginin egemen olduğu; yoksulların, borçluların canlarına kıymadıkları bir dünya

adına...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Mehmet Ali & Akşamsefası

ÖLÜM, İNTİHAR VE BREZİLYA ÜZERİNE DÜŞÜNCELER:

STEFAN ZWEIG

Stefan Zweig, Nazilerin iktidara gelişi ve sonraki yıllarda yaşanan faşist yönetim sürecinde, ziyadesiyle hışma uğrar. Gerçek bir kültür insanı ve hümanist bir entelektüel olması hasebiyle defaatle takibata maruz kalır, 1933 yılında "silah bulundurduğu iddiasıyla" evi basılır. Çalışmaları, eşyaları talan edilir. Çember daralıyordur. Nazi yönetiminin ulaşamayacağı yerlere gitme vakti gelmiştir.

O tarihten sonra göçebe yaşantısı başlar. Önce İngiltere'ye, sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne ve dünyanın pek çok ülkesine ziyaretlere gider. Kimilerine gezmek, kimilerine yerleşmek, kimilerine de konferans vermek amacıyla...

1936 yılında Arjantin'in başkenti Buenos Aires'te düzenlenen PEN Kulübü kongresine katılması için bir davetiye alır. Aynı davetiyede, kongrenin hemen ardından bir Brezilya turu düzenleneceği ve katılmak isteyip istemediği yazılıdır. "Benim bu yolculuktan pek büyük beklentilerim yoktu. Çünkü birçok Avrupalı ve Kuzey Amerika'lı gibi ben de Brezilya üzerine görüşlerimde biraz üst perdeden sayılırdım." Ona göre, Güney Amerika ülkeleri arasında bir fark yoktur. Hepsinde sıcak ve sağlıklı bir iklim vardır. Politik ortam sürekli huzursuzdur, mali durumları berbatır, yönetimlerinde düzensizlik hüküm sürmektedir. Tipik bir Avrupalı olarak, sadece sahil kesimlerinde "medeni" bir hayat olduğunu, onun dışındaki yerlerde yamyamların olduğunu düşünür. Sözü özü orada yaşayanlar, muhteşem doğası olan Brezilya'nın hakkını verememektedir. "PEN'in davetine yanıt vermeden önce, sekiz on gün yeterli, diye düşündüm. Sonra hemen Avrupa'ya dönmeye ve kendimi her zamanki işime vermeye niyetliydim."

Bilindiği gibi Stefan Zweig, 2 Şubat 1942 tarihinde eşi Lotte ile birlikte intihar etmek için Brezilya'yı seçmişti. Yalnızlıktan, Avrupa'ya bir daha gidememe kaygısından ve Nazilerin bütün dünyayı ele geçireceği düşüncesinden dolayı hayata gözlerini bu ülkede kapayan Zweig'i, istemeye istemeye geldiği bu coğrafyaya ne etkilemişti?

Yazar, 1936 yılında çok kısa bir süreliğine geldiği Brezilya'daki ilk izlenimlerini, "Ve günün birinde Rio'ya vardık. Transatlantikten inip ayakımı bu Güney Amerika ülkesine bastığımda gördüklerimle, yaşamımda o ana kadar hiçbir şeyin beni böylesine güçlü etkilememiş olduğunu hemen kavramıştım. Karşımdaki yepeni bir dünya beni çok sarsmış, hayranlığın doruğuna çıkarmıştı. Çünkü beni burada bekleyen sadece deniz, dağlar, kent ve doğadan oluşmuş eşsiz bir dünya değildi, o güne kadar yaşamamış olduğum çok değişik bir kültür de beni bekliyordu. Burada karşıma çıkan Avrupa'dan alışmış olduğum düzenli ve öznel yapılar

değil, gözü peklik isteyen, görkemin yanında eski kültürü de başarıyla koruyan yapıları," diyerek dile getirir. "Heyecanla çevreme bakınırken, renklerdeki coşku ve hareketliliği içime sindirirken hiç yorulmadım, eşsiz bir mutluluğu eriştim. O anda yaşadığım güzellik ve mutlulukla kendimden geçtim, ruhum coştı, rahatlayıp eşsiz bir iç huzuruna kavuştum."

Zweig, Brezilya'ya yaptığı bu ilk ziyarette, gözünü karartıp Sao Paulo'dan bir trene atlar ve ülkenin diğer yakasına, el değmemiş topraklara gitmeye niyetlenir. On dört saatlik yorucu bir seyahatten sonra haritayı açar ve nereye geldiğini anlamaya çalışır. Coğrafi olarak ülkeyi yarladığı kanaatindedir ama yanılır. Sao Paulo'dan henüz çıkmıştır. Gözü kesmez, geri döner. Bu seyahat başka bir bahara kalmıştır.

"Beni Avrupa'ya geri götürecek transatlantik yıldızların altında pırıl pırıl ışıldayan Rio de Janeiro'dan yavaş yavaş uzaklaşırken kent, sayısız sokak lambasının oluşturduğu sonsuz inci kolyesinin ardında her zamankinden daha güzel ve gizem doluydu. Ben o anda Rio'yu son kez görmemiş olduğuma, daha doğrusu onu bilinç dolu yaşamamış olduğuma inandım. Ve o anda kararımı verdim, ertesi yıl tekrar buraya gelecektim. Kendimi bu yolculuğa daha iyi hazırlayacak ve daha uzun süre kalarak bu kısa ziyaretimde yaşadığım duyguları tekrar ve doruğunda yaşayacaktım."

Ancak Zweig'in düşündüğü gibi olmaz. Önce İspanya İç Savaşı başlar. Ortalık sakinleşene kadar beklemeye karar verir. 1938 yılında Avusturya "teslim olur". 1939'da Polonya düşer ve ardından Çekoslovakya...

"...sevgili Avrupa'mızda herkesin herkese saldırdığı, ülkelerin kendini intihara sürüklediği savaş geldi. Yıkılmakta olan dünyamdan kendimi bir süre için kurtarmak huzura kavuşmak ve yitirmekte olduğum yaratıcılığımı yeniden can vermek isteği her geçen gün daha çok ruhumu doldurdu. Ve sonunda bu ülkeye yine geldim."

Zweig'in, II. Dünya Savaşı yıllarında Brezilya'ya olan hayranlığı katbekat artar. Şüphesiz bu hayranlığın oluşmasının, gerek Zweig'in gerekse de Avrupa'nın içinde bulunduğu durumla ilgili olduğu aşikâr. Zira her ikisi de, aynı dönemde pek çok yıkıcı şey yaşamış ve yeni bir inanca, yeni bir umuda sıkı sıkıya sarılmaya niyetlenmiştir. Bir kültür kuramcısı da olan Zweig'in Brezilya'nın en etkileyici yanı, bu ülkenin kozmopolit kimliğidir. Ona göre Brezilya'da sayısız ırktan insanla karşılaşmak mümkündür. Nazilerin "Safkan insanların yaşamadığı toplumlar parçalanır." şiarına ters bir gelişim çizgisi izleyerek, bu insanlar barış ve huzur içinde yaşamaktadır. Bunu anlamaya, kafasında kav-

Barış Şenli

ramsallaştırmaya çalışır evvela. Avrupa'da yaşayan pek çok insanın, Nazilerin yukarıdaki sözünü onaylarcasına birbirini boğazladığı o günlerde Zweig, çoğulcu ve demokratik bir yönetimin, "bin bir çiçekli bahçe"nin hayallerini kurar. "Başka ülkelerde toplumu oluşturan vatandaşların yaşamın her alanında kesinlikle eşit haklara sahip olduğu teorisi yazıldığı kâğıt üzerinde kalmaya mahkûmken, burada okullardan devlet dairelerine, kiliselerden askeriye, üniversite öğrencilerinden kürsü profesörlerine, kısacası gerçeğin yaşamın her alanında eşit haklar geçerlidir. Her ırktan ve renkten küçücük çocukları el ele, kol kola okula giderken görmek insanı duygulandırıyor." Ona göre, Brezilya'da yaşanan –özellikle fiziksel anlamda– insan güzelliğinin temel sebebi, bu melezliktir. Kadınların ve çocukların kusursuz güzelliğinin, bu üreme biçiminden kaynaklandığını düşünür.

"İşte bütün bunlar yeni gelen birinin ülkeye daha adını atar atmaz kendini huzur içinde hissetmesinin nedenleridir. Avrupa'da hüküm süren çılgınca gerginlikten kısa süre önce kaçmış olan bir kişi, burada insanların her türlü kinden uzak bir yaşam sürdürdüklerini çabuk fark ediyordur. On yıla yakın sınırlarımızla oynayan inanılmaz o gerilim Brezilya'da hemen hemen yok."

Zweig'a göre Brezilya'nın sorunları yok değil! Özellikle ekonomik bağlamda, siyasi istikrar ve düzen hususunda pek çok problem yaşansa da yazar, bütün bu sorunları öncelik olarak görmez. O, istatistik listelerinden öte, kültür ve medeniyeti oluşturan insanı düşüncelerle ilgilidir. Son yirmi beş yılda iki dünya savaşı yaşanır ancak Brezilya bunların hiçbirine girmez. "Bu nedenle toplumlar arasında bir sıralama yaparken ülkelerin endüstri, mali ve askeri gücünden değil, barışlaş görüşlerinden ve insancıl tutumlarından yola çıkmalıyız," der.

Şüphesiz Zweig'in bu düşüncelerinin sebebi, Hitler gibi bir canının hüküm sürdüğü bir coğrafyada, ömrünün son yirmi yılını geçirmiş olmasından kaynaklanır. Ona göre Brezilya, bütün bu zulüm ve kıyım ortamından uzakta, barışın ve huzurun düşüneneceği bir gelecek tahayyülünde yaşamaktadır. Kısmi de olsa demokratik bir yaşamın mümkün olduğuna, "yarın"ın güzel günlerinin düşüneneceği bir refaha inanır Zweig. Kültürel, sosyal ve siyasal saikler hasebiyle yılmış, yorgun ve yaralı insana yeni bir yaşamın tarifini Brezilya üzerinden yapmasının sebebi budur. O'nun için bir arada, özgür ve eşit bir biçimde yaşamak mümkündür. Bu teori, Zweig'in hayatında pratikte bir karşılık bulamayıp, yazarın erkenden ölümüne sebep olsa da, bugün hâlâ çoğu insanın düşüncesinde yaşıyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantev.org>

BİZİM BÜYÜK GEÇMİŞİMİZ

Barış Bıçakçı'nın *Bizim Büyük Çaresizliğimiz* romanı, görüntüde orta yaşlarda iki arkadaşın genç bir kadına aşık olması etrafında örülmüş bir ana hikâyeden oluşsa da, bütün iyi yapıtlar gibi, dipten dibe akan başka bir hikâye, doğrusu başka bir dertle sarmalanmış gibidir. Yüzeydeki ana hikâye açıktır: İlk gençlik yıllarından beri arkadaş olan Ender ve Çetin, günün birinde ortak bir arkadaşlarının kız kardeşi olan Nihal'i, evlerinde uzun süreli bir misafir olarak ağırlamak zorunda kalırlar. İlk zamanlar basit bir ev arkadaşlığıyla başlayan bu üçgen sarmal giderek romanın merkezine oturur. Hem Ender hem de Çetin gizliden de olsa Nihal'e aşık olurlar. Ama imalarla zaman zaman dile gelen bu aşk bir türlü tam anlamıyla itiraf edilmez. Ne bu aşkın müsebbibine ne de rakibe yapılabir bu itiraf. Yine de, ortada bir gariplik vardır. Üçgenin iki kenarı sanki zemini (Nihal'i) unutmüş, yukarıya doğru birbiriyle birleşmeye çalışıyor gibidir bu ilişkide. Öte yandan bu tespiti haklı çıkaracak başka bir unsur daha vardır. İki arkadaş beklenenin aksine tam olarak rakip konumuna geçmezler. Hatta Nihal'in varlığı onları bir nebze daha yakınlıştırır birbirine. Böylece sanki zemini olmayan iki kenar boşlukta birbirine ulaşmaya çalışır gibidir bu etkileyci romanda.

Ender'in, Çetin'e yazdığı mektuplarla ilerleyen *Bizim Büyük Çaresizliğimiz*, bir yandan da iki arkadaşın geçmişlerine dair bir yolculuğa çıkarır okurunu. Okul yıllarına, ilk aşklara, ilk gençliğin büyüklük anlarına, zamanın durduğu o tuhaf zamanlara, aile hikâyelerine ama en çok da ev içlerine odaklanırlar. Dışarıdan mahrum kalmış, hevesi kursağında kalmış, tam da oyunun en güzel yerinde eve çağırılmış bir çocukluk hikâyesiyle baş başa kalırlar her seferinde. Ama diğer yanıyla ayrıntılarla örülmüş, bellegen in ince noktalarına uzanan, zarif, etkileyci ve sakin bir yolculuktur bu.

Barış Bıçakçı'nın asıl başarısı, hem edebiyat hem de sinemada sıklıkla kendisine yer bulmuş "aynı kadına aşık

iki arkadaş" gibi bir meseleyi, umulmadık bir zemine taşımada yatıyor. Bu üçgen sarmalın köşelerini keskinleştirmek yerine, kadın kahramanı sahnedeki alarak, iki ana kahramanı kendi tarihleri, tikanıkları ve bocalamalarıyla öne çıkarıyor; üçgeni bozup iki eşkenarı hem paralel hem de tekil bir düzleme yeniden oturtuyor. Böylece, hem Ender'in hem de Çetin'in asıl meselesinin Nihal değil, geçmişleri (hem birbirleriyle olan hem de bağımsız şekilde işleyen geçmiş) olduğunu anlıyoruz. Bugüne dahil olmalarına engel olan, onları daimi bir geçmişe hapseden, hatta "ortak geçmişlerinin 'g'sinin büyük yazılması" gerektiğini söyleyen iki kahramanın romanına dönüşür *Bizim Büyük Çaresizliğimiz*. Bir aşkın olduğu kadar bir geçmişin, en çok da evin içine hapsedilmiş bir geçmişin romanı olur kitap. Zaten romanın bir yerinde, Ender de bu durumu şöyle açıklayacaktır: "Bizim büyük çaresizliğimiz Nihal'e aşık olmamız değil, sesimizin dışarıdaki çocuk seslerinin arasında olmayışydı. Asıl çaresizlik buydu."

Ama bu hikâyenin başka bir yüzü daha var: "Hareket etmediği için üzerinde acı biriktirginin" farkında olan, dışarıda olmadığını, evde, evin içine hapsedildiğini bilen özneye, dışarıdaki her sese olduğu kadar, evdeki her eşyaya, eşyaların tabiatına, o eşyalara sinmiş hatrıya, geride kalmış zamana, bir hatıralar dizisine dikkat kesilme, belki de onunla avunma görevi de verilmiş gibidir bir bakıma. Bıçakçı, tam da bu ara noktadan hayli önemli bir sahne kuruyor okuruna. Evle, evin içiyle, unutmak, rahatlamak için oyalandığımız tüm nesne ve anlarla, zaman zaman ironik de olsa bambaşka bir alan açıyor. Madem, dışarıda değiliz, o zaman evin, geçmişin ve çaresizliğimizin tadını çıkaralım, der gibi. Tıpkı, Hakan Bıçakçı'nın da vurguladığı gibi, kitabın değilse de filmin bir langırt sahnesiyle sona ermesi belki biraz da bu yüzden. Çünkü, "kadın gittikten" sonra oyunun yeniden başlaması gerekmektedir.

ÇARESİZLİĞİNİZİ BÜYÜK SEÇİM İSTER MİSİNİZ?

Çok erken yaşta, çok üzücü bir şekilde kaybettiğimiz Seyfi Teoman'ın, soyadaşım Barış Bıçakçı'nın romanından uyarladığı ikinci (uzun metraj) filmi *Bizim Büyük Çaresizliğimiz*'in merkezinde üç kişi var. İki lise yıllarından beri yakın arkadaş olan, 30'lu yaşlarının sonundaki Ender ve Çetin. Çocukluk hayallerini gerçekleştirip birlikte eve çıkmış iki dost. Hayatları bir düzene girmek üzere. Her şey yolunda. Sonra birden yurtdışında yaşayan ortak arkadaşları, Türkiye'de tatildeyken trafik kazası geçirip hem annesini hem babasını kaybeder. Almanya'ya geri dönmesi gereken arkadaşları, Ankara'da üniversite öğrencisi olan kız kardeşini Ender'le Çetin'e emanet eder. Okulunu bitirene kadar onlarla kalmasını ister. Böylece üçüncü kişi de denkleme katılır. "Bana iyi davranmayın," repliğiyle ikilinin hayatına giren Nihal, gözle görülmeyen, elle tutulmayan bir tansiyonun yükselmeye başlamasına neden olur içerde. Başka bir gezegenden oraya düşen bu genç kadın, evin yerlilerinin dünyasını alt üst etmiştir.

Böyle özetleyince karşımızda bir aşk üçgeni var zannedilebilir. Ancak tanık olduğumuz romantizmin iki cephesi vardır: "Nihal" ile "Ender-Çetin" ikilisi. Aynı kadına aşık olmaları bu iki adamı karşı karşıya değil, yan yana getirmiştir. Kemal Varol'un da belirttiği gibi "İki arkadaş beklenenin aksine tam olarak rakip konumuna geçmezler". Öyle ki, genç kadın bir süre aralarından uzaklaştıktan sonra eve dönüp Ender'e, "Seni çok özledim," dediğinde duyduğu cevap "Biz de seni," olur. Sonra Çetin'in de aynı cevabı verdiğini öğreniriz.

Bizim Büyük Çaresizliğimiz'in en sevdiğim yanı, karakterlerle izleyici arasında koyduğu bilinçli mesafesi. Filmin başlarında Çetin'in Ender'e çok beğendiği şarkıyı dinlettiği an, mesela. Ender şarkıyı Çetin'in elinden aldığı kulaklıkla dinler. Onlar bu güzel şarkıyı paylaşıırken seyirci tek bir nota bile duyamaz, ikilinin dinlediği parçanın bir par-

çası olamaz. Çetin'le Ender tren yolunda yürüyüş yaparken raya bıraktıkları ve tren geçtikten sonra yeniden ellerine aldıkları madeni paranın değişen şeklini görürler, seyirci göremez.

Seyirciyi dışarıda tutan bir diğer örnekle Ender'in Nihal'e yazdığı şiir vastasıyla karşılaşırız. Nihal, entelektüel birikimine ve sanat konusundaki yetkinliğine güvendiği Ender'den kendisi için bir şiir yazmasını ister. Ve Ender'in dizelerine hayran kalır. Hatta bunun hayatında okuduğu en güzel şey olduğunu söyler. Seyirciye, kulaklıktaki müziği duyamadığı, trenin ezdiği madeni parayı göremediği gibi bu şirden de habersiz kalır.

Tüm bu örneklerde aynı durum tekrar eder: Seyirci karakterleri birbirlerine bağlayan ayrıntıları görüp duymadan, onların birbirlerine bağlanışına bir tür camekânın arkasından bakarak tanık olur. Bu mesafe duygusu, filmdeki karakterlerle onları çevreleyen dış dünya arasında da mevcuttur. Bunu da dışarıdan gelen seslerin tekrarıyla hissederiz. Seslerin kaynağı çerçeveye girmez. Kadrajda kalan sesleri duyan pasif karakterler olur. Zaten romana göre asil çaresizlik, seslerinin o seslerin arasında olmayışıdır.

Bizim Büyük Çaresizliğimiz bir aşk üçgeni üzerine kurulu olmadığı gibi, klasik bir dostluk güzellemesi de değildir bana kalırsa. Filmin sonu bu dostluğun da bir tür çaresizlik kaynağı hatta belki de çaresizliğin ta kendisi olduğunu hissettirir. Daha aşırı bir yorumla, bu dostluğu bir tür lanet olarak bile görebiliriz. Ama anlatı bunu bir lanet olarak görmez. Acısını içtenlikle seven bir ruh hâliyle buna "çaresizlik" demeyi tercih eder. Nihal'e inat, Ankara'nın çirkinliğini içten içe sever gibi.

Filmin final sahnesinde Ender'le Çetin, Nihal'siz kalan evin boş odasında langırt oynar. Bu sefer yan yana değil karşı karşıya dururlar. Elleri kolları bağlıdır. Ve bu öyle bir bağlılıktır ki, golü kimin attığının pek bir önemi yoktur.

ELLE OYNAMA BEKLENTİSİ

Selam, merhaba, aynen, beden azalır.
Azı diş, azdım, aynen, ağzım kanıyor ağzına.
Ortanca dayımı arıyorum rüyamda.
Beden güzel azalır aynen.
Akıyor sabah akşam kan ağzımdan.
Dayım.

Özür dilerim azdım.
Düzenin evcil hayvanları ağılamış yani ellerim
tarımın musibetlerinden sığındığım
beden azalır.

Kendimi sa vun ma ya ca ğım
şu ortanca dayısız piç kendimi bir sanat olarak.
Elleriniz ağlar beden azalır
her cenazede iş bulur
elleriniz.

Sadece elleriniz mi.
Kapı kolu kadar bile değeri olmayan telefonlarınız
o telefonlardaki kelimeleriniz
o kelimelerle kurduğunuz ilişkileriniz
o ilişkilerle yine bir tez yazılmamış
bir köpek sahiplendirilmemiş
yine flörtünüz başka biriyle
yine akıl sağlığı sanayisi kazanmış
şaşırmaktan muaf tutulmuşsunuz.
Yanlışlıkla şaşırınca korkunç demişsiniz inanılmaz
demişsiniz.
Kelime hazineniz
kelime hazineniz inanılmaz korkunç beden azalır.

Şimdi bu sizin aleyhinize olacak
şimdi bu ücretinizi kazandığınız paradan alıyorsunuz di mi
başta bir şey ödemeniz gerekmeyecek
hatta ben hepimize teker teker
hiç kurban edilmemişim gibi
bu beden uğruna hiç bedel ödemişim gibi
ağzımı kanatacağım.
Şimdi bu siz haklıyken haksız durumuna
aynen
aynen kardeşim aynen.

Çene kanseri olmasa ölüm dürtüsünü
kızıyla yatmasa ayartma teorisini uydurmayacaktı pipocu
çocuk
ve sopayla peşinde koşmasa bıçaklamayacaktın onu
Üzülerek belirtiyorsun ki
Üzülerek belirtiyorsunuz ki
Üzülmeden kabul göresiniz değil mi
Haftada bir uğrayıp kükürtlü tütün, plastik filtre ve sahte
arap kağıdı aldığınız tütüncüye bile.

Ben de size aynen diyorum.
Çevirmenlerin adını kapağa yazın diyorum beden azalır.
Ortanca dayımın öldüğü gün nenem
git doktoru öldür demişti Kürtçe.
Bunun üzerine bir de hiç utanmadan siz
çevirmenlerin adını, soyadını, telefon numarasını, rumu-
zunu, burcunu
boyunu, T.C. kimlik numarasını, en sevdiği rengi, kilo-
sunu, göstergebilimden beklentilerini
saatte kaç kelime çevirebildiklerini, kan grubunu kapağa
yazmıyorsunuz.

Aynen
Siz davayı açın, duruşmalara girin, kazanın
Paranızı oradan alırsınız ne kadarsa
Ne kadar olduğunu sakın başta bana söylemeyin
Ne kadarsa alın içinden canım
Siz zaten ne kadarsa alıyorsunuzdur
Siz niye böylesiniz.
Neden fotoğraf özelliği çok iyi olduğu için aldığınız telefonlarla
çok kötü fotoğraflar çekiyorsunuz.
Bu israf değil mi.
Bedeni azaltmaz mı.
Ellerinizden utanmıyor musunuz her cenazede iş bulan
o değersiz, o yetenekli, o mazlum, o muhteşem
sınıksıklam oluyorum.

Beklentim çok büyük
Ceza sahasının içinde
Bıçare yorgun terk edilmiş
Beden azalır.

FÜG

"Önce yemek yiyelim, sonra çalarsın."

Masaya geçip oturdum ama bir şey yiyemedim, klavyeye bakıp duruyordum. Tuz istediler, uzattım. Ekmek istediler, onu da uzattım. Bir iki kaşık sallayıp kalkmaya niyetlendim, yerime oturtular. Bu bir nevi geleceğime dönüştü, istenenleri hemen yaptım, isteklerim kösteklendi. Annemden mirasmış, öğrendim.

Yemeğimi bitirdim, fırlayıp klavyenin başına oturdum. Siyah tuşlardan saçma sapan sesler çıkıyor, beyazlarla hiç uyuşmuyor. Beyazlara sıradan basıyorum, siyahlara hiç dokunmuyorum. İki tuşa aynı anda basınca daha güzel bir ses çıkıyor. Siyahı üçüncü tuş yapmaya çalışıyorum, olmuyor. Melodi bozuluyor, sanki beyazlar siyahı kovuyorlar, istemiyorlar aralarında. Anlam veremiyorum, neden koymuşlar ki bu siyahları? Yunus Abi'ye soruyorum, "Onların da uyumlu olduğu beyazlar var ama her beyazla yan yana gelmezler. Bak mesela," diyor ve beyazlarla birlikte siyahlara da basmaya başlıyor, bu kez güzel sesler çıkıyor aletten. Melodiler eşyaları, evi ve bizi değiştiriveriyor hemen. Başkalaşım sürerken zamanın akışını da duyuyorum, damarlarımdan geçip kalbime, oradan beynime ulaşıyor. Belki benimde bir şeyler değişiyor, müziğe âşık olma hâli.

Yunus Abi'nin büyüsunü görüyorum. Belki annem de bu büyüden etkilenmiştir diye düşünüyorum o gece, uyumadan önce. Çocuk aklım. Belki annem de anlamıştır Yunus Abi'nin her an her şeyi yapabileceğini, sihirli ve güzel bir abi olduğunu. Ben klavyenin eve gelmesinden bir süre sonra iyice anlamıştım, pikniğe gittiğimiz zaman. Çimlere serdiğimiz kareli örtünün bir köşesine uzanıp kitap okuyordum, ağaçlardan gelen sesi duyunca başımı kaldırıp önce ağaçlara, sonra bizimkilere bakmıştım. Annem domatesleri doğruyordu, abim perendeler atıyordu ve Yunus Abi şaşkınlıkla bana bakıyordu. Ses tekrarlarının kitabı bırakıp ağaçlara doğru yürümüştim, en yakındakinin pütürlü yüzeyinde parmaklarımı gezdirince tuşları hissetmişim. Çukurlar beyaz, çıkıntılar siyah.

Elimin üzerinde bir el daha, Yunus Abi.

"Sen de duyuyor musun Yunus.Abi?"

"Rüzgâr basıyor tuşlara. Oktavı anlatmıştım sana, hatırlıyor musun? Ağacın arka tarafına geç, parmaklarını ağacın üzerine koy. Benim tarafımdan gelen sesin bir oktav tizini duyacaksın."

Çalmaya başlıyoruz, annem bizi çağırana kadar. Yürürken, "Senin odandaki dolabı düşün, bu ağaçlardan yapıldığı için damarlı ahşabında ellerini gezdirirsen aynı sesleri duyarsın," diyor Yunus Abi. Bu kadar, o güne başka bir şey eklemekten öylece kaldırdık, zamanın kucığına bıraktık. Şimdinin sürerliği içinde geriye dönüp bakmamız gerekecekti hatırlamak için, yaşlandıkça bir anı olacaktı. Boyum uzayacaktı, parmaklarım açılacaktı, bütün tuşları bir araya getirebildiğim seviyeye gelecektim, okulda Barış Manço şarkıları çalacaktım, klavyeyi okula götürürken çingene kovalayacaktı beni, kan ter içinde kalacaktım, biraz sopa yiyecektim ama yine de klavyenin kılıfını elimden söküp alamayacaklardı, haykırışlarımı duyan Ali Abi okulun güvenlik kulübesinden fırlayıp beni kurtaracaktı, bir daha geçmeyecektim o sokaktan, yetişkinliğime kadar korkuyla bakacaktım o sokağa ve yaşananlara. Günler annemin gözyaşlarına boğulacaktı, abim hiçbir şey olmaması gibi yaşamına devam edecekti, bense ne yapacağımı bilemeyecektim, sadece çaresizliği duyacaktım, bastığım tuşlardan annemin hıçkırıkları dökülecekti.

Bir gün annem elimden tuttu, trene atlayıp uzaklara gittik. Bir istasyon, bir cadde, bir sokak ve bir kapı. Tereddütle çalınacak, bir kadın tarafından açılacak.

"Affedersiniz, Yunus... Yunus burada oturmuyor mu?"

"Taşındı o, çok oldu. Uzun süredir görmüyorum. Nereden tanıyorsunuz, nesi oluyor-sunuz?"

"Siz arkadaşısınız?"

"Evet, yani sayılır. Evden çıkacağını bana söyledi, onun yerine ben geldim ama çok da iyi tanımam kendisini."

"Ona ulaşabilir misiniz, telefonu var mı sizde?"

"Ortadan kayboldu, hiçbir akışını... Güçte his almadır o. Bir de başka telefonlara...

...sadece çaresizliği
duyacağtım, bastığım
tuşlardan annemin
hıçkırıkları dökülecekti.

“Zaman içinde yiten onca şeyin aslında hiçbir zaman kaybolmadığını görüyorum, kendileri orada olmasa da kapladıkları alanın boşluğu olduğu gibi duruyor...”

yıp duran siz misiniz yoksa? Sapık sandım ben de, bilseydim...”

“Kusura bakmayın, rahatsız ettim.”

Kaçar gibi uzaklaşıyoruz oradan, adımlarımız önce büyüyor, sonra yumuşuyor ve yavaşlıyor. Süzülür gibi yürütürüz, annem elimi gevşekçe tutuyor. İçinden bir şey dökülüyor, yüzüyor. Suda bir kırılma, düşüyoruz.

Ne kadar acı ve dipsiz bir derinlikti, aklıma her geldiğinde parmaklarımın titreyişi yüzünden bir süre duruyorum, hiçbir şey çalmadan duvara bakıyorum. Dönüş yolunda trene binerken ağaçlara bakakalmam gibi bir bakakalış, gözlerimi kaydırıp dolabımın üzerindeki çizgilerde bir anlam arıyorum. Parmaklarımın altındaki sesleri birbiriyle uyuşturmıyorum, başıbozuk bir düzende tekrar eden notalar bir hıçkırıga dönüşüyor. Kromatik üç vuruş. İki vuruş. Üç. Dört. Piyanomdan nefret ediyorum, klavyeyi attığım gibi atmalıyım bunu da ama yapamam, hayatımı o klavyeyle biçimlendirmiş oldum. Yunus Abi’nin hediyesi hayatımdaki tek tutkuya döndüştü, durup dinlenmeden çalıştım, saatler boyunca çaldım, aralık-sız çaldım, ders almaya gittiğim hocalar şaşırды, başkalarını tavsiye ettiler bana, o başkaları da şaşırды, daha da başkaları çıktı ortaya, annem iki oğlanı tek başına büyütmeye çalışmısaydı yurt dışındaki müzik okullarına gidebilirdim ama burada kaldım. Bol dereceli mezuniyetler, konserler, tükenmez bir akış. Alkış. Uyumdan ötürü, artık uyurabiliyorum. Beyaz tuş. Kara tuş, kara kapı. Açılıyor ve kadının teki çıkıyor, Yunus’un orada olmadığını söylüyor. Yunus nerede? Annemle trenden iniyoruz, yakındaki çay bahçesine oturuyoruz. Annem kendine bir çay söylüyor, ben şeftali suyu alıyorum, annem ağlıyor, ben utanıp denize bakıyorum. Ben ağlıyorum, annem bana sarılıyor, birlikte ağlıyoruz. Bir yası orta yerinden ikiye bölüyoruz, ben ortadan kaybolan büyüye ağlıyorum çünkü bir daha duymadım o sesi, ağaçlar hiçbir şey söylemedi bir daha, sessizliğe büründüler, yaprakların hisirtisi bile kayboldu, kurumuş yapraklara bastığımda cıvırtı gelmedi, ağaçların gölgeleri serinletmedi beni. Uzaklaştım ben de, hiçbir ağaca yaklaşmadım, hiçbir pikniğe gitmedim, fidanlara öfkeyle baktım.

Eve geldiğimizde ilk isim klavyeyi atmak oldu, kutusuna koyup çöp konteynerinin yanına bıraktım ve sık sık kesilen bir uykuya daldım. Rüya. Pişano çalışıyordum, odamdaki dolabımdan ve piyanodan başka bir şey yoktu, irkiltici bir beyazlığın içindeydim. Dolabın kapısı aralandı sonra, bir el çıkıp ahşabın üzerinde ellerini gezdirdi, parmaklarımın dök-tüğü ezgiye eşlik eden bir ses teyellendi hemen. Sonra Yunus Abi başını uzattı, bana bakıp gülümsedi. Canım ağrıdı o an, bütün vücudumu kaplayan bir uyuşukluk. Ben de gülümse-dim, özlemiştim. Yunus Abi dolaptan çıkıp yanıma geldi, birlikte çalmaya başladık. Kara tuş-lara o basıyordum.

Sabaha karşı uyandım ve korkuyla aşağı indim. Klavye bıraktığım yerdeydi, korkum aniden geçtiği için titredim. Ellerim ilk kez değişiyordu sanki tuşlara ki ilk kez değişiyordu ger-çekten, yokluğun uğultusu her şeye bambaşka bir görünüm vermişti, bambaşka bir yaşamı yaşırdı gibiydim. Yeni evime yeni ayaklarım ile çıktım, anahtarın kapıya uymayacağını düşün-düm ama ikisi de yeniydi, müthiş bir uyumla işbirliğine giriştiler ve anahtar kilidi dile getirdi, kapıyı yeni bir koridora ve odaya araladım. Yepyeni melodiler, ertesi günkü konser-im için. Bir günde yıllar geçiyor. O çocuğun elinden tutuyorum, çaldığı şeylere eşlik ediyorum, yarattığı melodileri yıllar sonra hatırlayıp *Yaprakların Sesi*’ni yazmaya başlıyorum, en iyi eserim olduğunu söylüyor eleştirmenler. Büyü tekrar beliriyor, parmaklarımın altında akıp gidiyor. Kayboluşa duyduğum öfkeyi ilk kez hissetmiyorum, zaman içinde yiten onca şeyin aslında hiçbir zaman kaybolmadığını görüyorum, kendileri orada olmasa da kapladıkları ala-nın boşluğu olduğu gibi duruyor, bu da bir oluş, bir tür varlık. Bunu kavrar kavramaz par-maklarım dalların ince uçlarına dönüşüyor, kollarımdan meyve veriyorum, bedenimden her şeyin anlamı dökülüyor. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

DOĞA: GİZEMLİ BİR KİTAP

Akışkandır doğa. Canlıdır. Değişendir, değışikendir. Delişmendir.

Sonsuz bir dönüşüm doğada gördüğümüz. Sonsuz bir dirim... Sonsuz bir çalkantı hâli...

İlkçağlardan başlayarak merak etmiş insan doğayı. Gök gürlemesinden, yıldırımlardan, fırtınalardan, sellerden, toprak kaymalarından, çığdan, volkanik patlamalardan büyük korkulara kapılmış. Bunları anlamaya, açıklamaya çalışmış. Başlangıçta düşsel olmuş bu açıklamalar. Doğa üstü yaratılara, sihir ve büyüye, tanrılara, tanrıçalara dayandırılmış.

Doğa, bilinmezlerle dolu çünkü. Tehlikeli de. Dingin de, kızgın da. Gizemli bir kitap o.

Mitlerde anlatılmış doğanın gizleri. Zeus kızınca dünyaya yıldırımlar fırlatabilir denmiş. Depremlere de mağaraya kapatılmış bir canavarın, oradan kurtulmak için çırpınmalarının neden olduğu söylenmiş. Doğal güçlerin öfkesinden korunmak için güneşe ya da çeşitli hayvan totemlere tapınmış insanlar.

Evrenin, dünyanın, insanların, güneş, ay ve yıldızların nasıl oluştuğuyla ilgili efsaneler uydurulmuş. Yunan mitolojisine göre yer ve gök, tanrılardan önceymiş ve tanrılar, onların torunlarıymış. Gökyüzünün, yeryüzünün, suların ve denizlerin ayrı ayrı tanrıları varmış.

İlkel dinlerle başlayan mitsel inançlarda karşılaşmışız göklerden, sudan, topraktan yaratılan canlılarla, tanrılaştırılan hayvanlar, kanatlı atlar, boğalar ve aslanlarla. İlkçağlarda ata kanatlar takıp uçurmuş insan, düşleminin enginliğinde. Ölüyü diriltiren gizemli otlar, konuşan taşlar, ağlayan kayalar, yarısı at, aslan ya da keçi biçiminde yaratıklar fır dolanmış anlatıları. Tanrı ve yarı tanrıların kimi insan başlı hayvan gövdeli, kimi hayvan başlı insan gövdeli. Denizkızları olarak da bilinen, güzel sesli sirenler, kadın gövdeli ve kuş kanatlı. Kır tanrısı Pan, keçi ayaklı. Toprak ve bereket tanrıçası Demeter, tahıl ve hasat tanrıçası. Fırtınanın da tanrısı var, denizin de. En büyük tanrı Zeus'un tapınağı bir meşe ağacında. Tanrıların kutsal hayvanları var: Zeus'un kartal, Aphrodite'in güvercin ve serçe, Athena'nın baykuş, Hera'nın inek ve tavus kuşu.

Kafka'nın *Dönüşüm*'ü yüzyıllar öncesinin mitlerinde yer alıyormuş işte. Kirke gibi insanları bitkilere, hayvanlara çeviren, büyücü kadınlar mesela. Örümcek, gergef işleyen çok güzel bir kadının, Arakhne'nin, zekâ tanrıçası Athena tarafından dönüştürülmüş hâli. Leda, kuğu kılığında. Narkissos sudaki yansımsı seyrederken eriyip nergis çiçeği olmuş. Güneş ve güzel sanat tanrısı Apollon'un aşık olduğu peri kızı Daphne, defne ağacına, bir yakışıklı delikanlıya selviye çevrilmiş. Bir başka örnek de, Apollon'un

Rüzgârın aşık olup kıskançlık nedeniyle öldürdüğü bir peri kızı tanrılar tarafından çam ağacına dönüştürülmüş. Ağlayan kaya efsanesine göre, öldürülen çocuklarının acısıyla taş kesilen bir anne, Manisa'nın bir dağında hâlâ ağlamakta.

Evrenin temelini, ana maddesini, varlıkların oluşumunu –tanrılar ve efsaneler yerine– akılla açıklayıp temellendirmeye çalışan ilk Yunan filozoflarından Thales'e göre ilk ve ana madde su, Herakleitos'a göre ateş, Demokritos'a göre atom, Empedokles'e göre hava, su, ateş ve toprak.

Kuşlarda, koyun ve keçilerde, balıklarda olduğu gibi, insanlar da ilkel göçebe topluluklarda, doğanın sunduklarından ortaklaşa yararlanıyorlar. Doğanın bir parçası onlar da. Göçebe aşiretlerde yaşam, doğanın içinde, dağlarda, yaylalarda, ovalarda sürdürülüyor. Onlar için doğa, besleyen bir anne, koruyan, seven bir akraba.

Her şey hareket eder doğada. Her şey durmadan çalışır.

Mağaralara yapılan hayvan resimleriyle başlayan sanatın, toplayıcılık ve avcılıkla yaşayan ilkel bir kabilenin mağara resimlerinin genellikle av sahneleri olması oldukça doğal. İlkel toplumlarda günlük yaşamda büyük bir yeri olan doğanın resim, edebiyat ve şiirde de yeri büyük.

Japonların ilk haiku şiirleri, doğadan alınan izlenimlerle nesnel görünümler sunar. Çoğu zaman kuşlardan kelek ve böcekler, ağaçlardan çiçeklere doğal imgelerin yer aldığı haikuda, bir mevsim ve doğal görüntüler, manzaralar, yani zaman ve mekân önemlidir. Doğayı doğrudan gözlemeyi önerir Başo: "Çamı öğrenmek istiyorsan, çama güt; / Sazı öğrenmek istiyorsan da saza,"

Sanat, edebiyat ve şiir, içinde oluştukları zaman ve toplumun kültürü yanında, doğal çevreden de izler taşır. Eskimo dil ve sanatında nasıl 'çöl'ün yeri yoksa, hiç kar yağmayan bir Afrika ülkesinde de 'kar' sözcüğü, gündelik dilde olsun, edebiyat ve şiirde olsun yer almaz. Çölde yaşayanların dil ve edebiyatında sıcak, kuraklık, çadır, at, deve sözcükleri sıklıkla yer alırken Eskimolarda da buzdan evler, kızaklar, kızakları çeken köpekler, balıklar, geyikler, zıp-kınlar, mızraklar kullanılır. İşte Eskimo şiirlerinden birkaç dize: "Yoksul ve zavallı: bu toprak, / Yoksul ve zavallı: bu buzlar, / Yoksul ve zavallı: bu hava, / Yoksul ve zavallı: bu deniz," "Soğuk, soğuk, / Ayaz, ayaz, / Yerden yere savurma beni", "Koca çığ / Yaklaşma buz evime."

Doğanın kendisine "bir tür sarhoşluk" verdiğini söyleyen Neruda, okul arkadaşlarının "orman ve ırmak" koktuğunu söyler. Kendini taşralı bir "kuşbaz" olarak niteler. Denizi, ormanı, ağaçları, kuşlarıyla yaşamının bir parçası, ailesinin bir üyesi gibi yakın olduğu doğaya ilgisi, soruları çokluğunda devam eder: "Neler düşünür kaplumbağa?", "Nereye batıyor bu deniz?", "Nereye gidiyor bu deniz?", "Batılıysa bütün ırmakların

Eren Caner Post

suyu / nereden gelir denizin tuzu?", "Neler öğrendi ağaç topraktan / ki konuşuyor şimdi gökle?", "Neden böylesine sert / kirazın tatlı yüreciği?"

Karacaoğlan da dağlardan, yayla yollarından, ağaçlar, otlar, çiçekler ve hayvanlardan betimlemelere, benzetme ve imgelere çokça yer verir şiirlerinde. Sevgiliyi doğa unsurlarından faydalanarak anlatır. Sevgili bahar kokar, buğday benizlidir, petekte baldır, yaz mevsimi gibi sıcaktır, ağzı kaymaktır, dişi incidir, yeşil gövel ördek, sunadır, al kınalı keklik ya da ceylanı andırır. Karacaoğlan düşlemlerde yarattığı, uzaktan sevilen, soyut bir sevgiliyi değil; doğanın, yaşamın içinden, eti kemiği olan, arzu uyandıran, gerçek kadınları anlatır: "Yaylanın karından beyazdır döşün / Uzayıp üstüne ölesim geldi / Koyununda beslenen ayıyı narı / Çözüp düğmelerin deresim geldi", "Ak göğsü üstüne kondu ben / Tomurcuk memesini verdi ağzıma / Yorgunsun sevdiğim em dedi bana".

Doğa, dişidir. Doğurur, büyütür, zamanı gelince de dalından düşürür.

"İyi edebiyat doğaya aittir; dağların, ırmakların yanına eklenir," der Latife Tekin. *Sevgili Arsız Ölüm*'deki Dirmiş, evrenin canlılarıyla, bitkilerle iletişim kurar. Evrenin sesini duyar. Kuşkuotu ile uzun uzun dertleşir. İnsan olma deneyimini aşmak için yazanları öne çıkarır Tekin, doğadan ödünç bir yabancılıkla yazanları. İlhan Berk de börtü böceğinden, dağına suyu koca yeryüzünü sayfalarca yazdı. Doğaya da yabancılığı, börtü böceği, kuşu, çiçeği,

Yeryüzü Halleri'nde zümrüdüankadan denizkabuklusuna, karıncanın, salyangozun, tırtılın, örümceğin, balığın, atın etkileyici şiirlerini yazar. Dağ, ova, buzul, göl, deniz, çöl, gül, morsalkım, incir ve zeytin ağacını konuşturur "yeryüzü karşısında konuşmak ne zor!" diyerek.

Doğadan yana olmak, doğadaki yaban enerjile yazmak bir politik duruş artık. Sistem eleştirisi. Doğanın tahrip edilmesine, doğanın zapturapt altına alınmasına karşı durmak gerekiyor. Doğa odaklı bir akıl, algı, duyuş ve duyarlık insanın doğayla kurduğu ilişkiyi, insanın insanla, insanın sanatla kurduğu ilişkiyi yenileyebilir. İlkel insanların doğayı önceleyen bakışı, yerleşik hayata geçtikten, başta toprak, doğal kaynaklar, üretim araçları özel mülk edinilmeye başlandıktan sonra değişti. İnsan merkezci, akılcı bakış ve doğaya egemen olma arzusu sonucu insan doğayı sömürmeye ve yok etmeye başladı.

Çevre kirlenmesinden, doğal zenginliklerin, kimi canlı türlerinin yok oluşlarına, küresel ısınma, kuraklık, düzensiz aşırı yağışlar, seller benzeri iklim değişikliklerine doğanın düzenini, dengesini bozduk. Doğanın en büyük düşmanı olduk. İnsanlık komediyası, doğa sahnesi üzerinde oynanıyor bugün. Doğa sustu. Kalmadı sabahların kokusu. Oysa bir insanın sahte gülümseyişi yoktur hiçbir çiçekte. Çiçek esirgemez rengini. Kuşlar notasızsız söyler şarkılarını. O şarkıya katılalım biz de üretirek – o sansürsüz uzanışa, o yabanılığa, o kendiliğindenliğe,

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://rantey.org>

KENDİNE YALNIZLIK YARAT

Lisedeydim. Uzun süredir almak istediğim kitap için kitapçıya girip kitabın adını söyledim. Bir sessizlik oldu. Ara ara uğradığım, yüzü hafızamda yer alan ancak ismini bile bilmediğim kitapçı bir süre bakakaldı. Her zaman hayranlık duyduğum raf hafızası bu kez onu yanılttı diye düşündüm önce ama bir süre sonra yamılan ben oldum. Hiç beklemediğim bir yerden soru geldi. "Bu kitabı istediğinizden emin misiniz?" Biraz da alaycı bir tavrı. Daha önce bu sorunun üzerine hiç düşünmemiştim. Gerçekten neden bu kitabı istiyordum? Cevap vermeme fırsat vermeden: "Yeterince boş zamanınız var mı? Kafanız rahat mı?" diye sordu. "Çok zor bir kitap seçmişsiniz," diyerek zaten ağzımı açık tek kelime bile söylememe izin vermeden hatta düşünmeme bile fırsat tanımadan yüzlerce kitap arasından alıp kitabı verdi ve yine aynı alaycı tavrı gülümsedi. Henüz elime aldığı kitabın kapağına bile bakmamıştım ki, İlk okuduğumda yarısına bile gelmeden bıraktım, üç ay sonra cesaret edip yeniden başladım ve bu kez bitirdim, üzerinden yıllar geçti hâlâ ara ara okurum," dedi. Arkasından bir şeyler daha ekledi söylediklerine, bir şey daha, bir şey daha... Ama hiçbirini hatırlamıyorum. Hem korktum hem daha da merak ettim söylediklerini duyunca. Bu sayfaların içinde beni bekleyen ne diye merak ettim. İyi bir kitapçının söylediği hep doğrudur ya, kitapları, yazarları ondan iyi kim bilebilir? Tıpkı bilmediğiniz yolu o civarın taksicisine sormak, kiralık ev ararken emlakçı yerine semtin bakkalına sormak gibi, doğruluğunu hiç tartışmadığımız bilgiler.

Kitap, salonun bir köşesinde birkaç gün öylece durdu. Sanki hep oradaymış süsü verildi. Zaten o kitabı hep biliyormuşum gibi. Sonunda kitabı okumaya başladım. Başlar başlamaz cümleler üstüme üstüme geldi sanki. Kitabı okurken düşündüm; keder ve hüznün kavramlarının hiç dokunmadığım, bilmediğim derinliklerine ne kadar inebiliriz? Acaba ne kadar merhamet gösterebilirim sevdiğim birinin yaşattıklarına? Beni hiç anlamadığını düşündüğüm biri için ne kadar değiştirebilirim dilimi? Yalnız kalmay, hep aramay; hiç aranamay, kendi göremediğim sebeplerden dolayı garip karşılanmayı tattım mı? Ne kadar sevebilirim? Sevgim için ne yapabilirim? Her şeyi, herkesi ayrı ayrı ne kadar anlayabiliriz? Ne kadar düşünebiliriz, düşünmeye ne kadar dayanabiliriz? Ne kadar alttan alabiliriz kırıp dökenleri? Ne kadar yok sayabiliriz farklılıkları? Yalan söylemeyi bırakabilir miyim? Kendime, diğerlerine... Bütün bunlarla yüzleşmek çok zor geldi. Ayakta durmaya çalışırken, hayatımdaki kavramları yerli yerine oturtmaya çalışırken sarsıldım. Başka bir insana ve kendime dair duyduğum tüm korkular doruğa ulaştı. Hayat kendinden ve diğer insanlardan kaçmak mıydı? Yoksa, onlara uymak ve tutunabilmek miydi varmam gereken sonuç? Küçüktüm evet. Derdim buydu. Sarsıcı ve hâlâ kafamı meşgul eden satırlarda şöyle diyordu yazar:

"Önce Kelime vardı," diye başlıyor Yohanna'ya göre İncil. Kelimeden önce de Yalnızlık vardı. Ve Kelimeden sonra da var olmaya devam etti Yalnızlık... Kelimenin bittiği yerde başladı; Kelime söylenmeden önce başladı. Kelimeler, Yalnızlığı unutturdu ve Yalnızlık, Kelimeyle birlikte yaşadı insanın içinde. Kelimeler, Yalnızlığı anlattı ve Yalnızlığın içinde eriyip kayboldu. Yalnız Kelimler acıyı dindirdi ve Kelimeler insanın aklına geldikçe, Yalnızlık büyüdü, dayanılmaz oldu."

Bu kitabı ve bu anıyı bana hatırlatan kıymetli dostum. Sözüm sana; yalnızlığımız ve kendi olma hâlimiz çok değerli. Gün gelmiş, kaçtıkların seni yakalamış olabilir. Çaban, yüreğin, sevgin, emeğin, aklın, vicdanın, sevmek şeklin, bunu söyleme şeklin, duyguların, korkuların, önceliklerin, kavgaya etme şeklin birilerinin işine gelmiyor olabilir. Birileri uzlaşmadığınız konularda uzlaşmaya gönüllü olmayabilir. İşte bunu anladığında bil ki; bu tam ve kesin olarak onların kendi problemleridir. Çemberin dışına çıkma zamanı, tüm bunları anladığın zamandır. Unutma birileri de var ki; sana, sadece sana, olduğun bu kıymetli hâle her dem meyilli ve gönüllü. Şimdi kafanı kaldırıp yukarı, gökyüzüne bakma zamanı. Tadını çıkarman dileğiyle.

GÖLGESİZ'LERİN GÖLGESİNDE GÜNEŞLENEN HAYAL KIRIKLIKLARI

1. Kimi ne kadar ilgilendirir bilmiyorum ama bugüne kadar Hasan Ali Toptaş imzalı kitaplardan uzak durdum hep. Hiç şüphesiz, bunun gerisinde, edebiyat dünyasında öne çıkan / çıkartılan insanların öne çıkma / çıkartılma biçimlerine dair soru işaretleri yatıyor. Yayıncının, yazarın, dağıtımının, kitap dergilerinin, kitap tanıtma profesyonellerinin 'piyasa' ile 'siyasa' bağlam ve bağlantıları arasında sergiledikleri incelikli hesaplar, incitiyor nedense beni hemen her seferinde. (Alışmadım Olric, alışmayacağım da.)

Pisayasanın siyasası'nı yahut 'siyasanın piyasası'nı gözetken bu riyakâr tutum, yazarın metni ile kendi arasında oluşturması gereken ahlaki ilişkiyi zedeliyor kaçınılmaz bir biçimde. Ahlakî yatak odası faaliyetine indirgeyenler yurdunda pek fazla ciddiye alınması mümkün olmasa da, edebiyat, böyle bir varoluş sahası benim için. Bu yüzden, Orhan Pamuk, Elif Şafak, Ayfer Tunç, Hamdi Koç türünden isimleri, *Cilalı İmaj Devri* döneminde bir kenara ittim ve yanımdan yöremden uzak tuttum acıklı muhasebe defterlerini. (Orhan Pamuk'un *İstanbul, Hatıralar ve Şehir* kitabı hariç.)

Geçtiğimiz haftalarda biraz can sıkıntısından, biraz memleketin gürültüsünden patırtısından, biraz da zihin sarsıntısından kurtulmak amacıyla *Gölgesizler*'in gölgesine sığınayım dedim bir parça. Öyle ya, 32 baskı yapmış, bol bol ödüllendirilmiş bir kitap duruyor andacımızda. Arka kapak yazısında, "Hasan Ali Toptaş'ın – belki de – en çok okunan ve yayımlandığı tüm dillerde büyük bir şaşkınlık ve beğeniyle karşılanan romanı" deniliyor üstelik. Her ne kadar 'beğeni' kelimesiyle 'takdir'in mi yoksa 'hayranlık'ın mı kastedildiği anlaşılmasa da, beğeni beğenidir işte...

2. İtiraf etmekte hiçbir sakınca yok: Arka kapak yazısını satırlara düşüren kalem / kelimeler, bir noktada tepeden tırnağa, topuktan yanağa haklı: Şaşkınlık. Kitabın daha ilk sayfalarından başlayarak halka halka genişleyen derin bir şaşkınlık duygusu beni de sarp sarmaladı hakikaten. Zira, bir köy romanıydı bu. Hayır canım, köy romanı dediysem aklınıza Mahmut Makal, Bekir Yıldız yahut Fakir Baykurt gelmesin hemen. Onlarla mukayese edildiğinde, Hasan Ali Toptaş Türkçe biliyor en azından. Gerçi, 'sanki, belki, anımsama' parantezine alınabilecek bir Türkçe bu fakat hakkını teslim etmek gerek, kimi zaman nefis metaforlar, şiirsel tamlamalar ve tanımlamalar da serinletiveriyor insanın yüreğini. Buna benzer hafifletici sebepler bir kenara bırakılacak olursa şayet, yılını ve yolunu idrakte zorlanan bir köy romanının huzurundayız bütünüyle.

Malum, yıllar önce köy romanları yalan yanlış bir şekilde de olsa tartışılıp bir köşeye itilmişti. Bu açıdan bakıldığında, Hasan Ali Toptaş, bir iade-i itibar hedefliyor muhtemelen. Cesur bir tavır neresinden bakarsanız bakın. *Çalkışu, Vurun Kahpeye, Yaban* gibi örneklerle rağmen cesur bir tavır. Köyü unutanlara, köyünü unutup köyünün bütün zararlı alışkanlıklarıyla birlikte kentleri işgal edenlere yönelik bir gönül alma çabası belki de. Olmasın mı, 'köylü milletin efendisi' değil mi öteden beri? Bu efendilik, 50'lerden sonra başlayan göçlerle defalarca tescillenmedi mi zaten?

3. Kitabı bitirdiğimde yaşadığım hayal kırıklığı, köyle ve köylüyle değil doğrudan Hasan Ali Toptaş'la ilgiliydi ne yazık ki. Üç yılda yazıldığı bilhassa vurgulanan 256 sayfalık kitabın konusunu birkaç cümleyle özetleyeyim de, hayal kırıklığının hangi ufuklarda gezindiği netleşsin bir parça: Köyün en güzel kızı Güvercin kayboluyor ortalıktan, köylük yerlerde kız kaçırmanın yaygın olduğunu bilen Muhtar, Cennet'in oğlundan şüpheleniyor ilkin ve peşine Bekçi'yi takıyor. Oysa, Güvercin'i bir ayı kaçırmış, kaçırmakla yetinmeyip bir de tecavüz etmiş. Ayının metafor olmadığını bilhassa belirtmek gerekiyor. Sonuçta Güvercin, bütün bilimsel teorileri yanıltarak aydan hamile kalıyor ve inanamayan gözlerle melul mahzun baksanız da bir ayı yavrusu doğuruyor.

Hayır, şaka filan yapmıyorum. Hasan Ali Toptaş, bir ayı tarafından kaçırılan, bir ayı tarafından tecavüze uğrayan ve bir ayı yavrusu doğuran Güvercin'in öyküsünü anlatıyor bize.

Merhum Nadir Nadi sözünü ettiğim kitabı okusa, babasının ismine bu zulmü reva gören Yunus Nadi Ödül jürisini hangi köye kadar kovalardı Mozart esintileri eşliğinde, bilmiyorum doğrusu, dediğim, 1994'te ödüllendirilen *Gölgesizler*'in konusundaki *olağanüstülük* sadece. Görünüp kaybolan berberler, durup dururken intihar eden Muhtar, onun bunun karısına göz koyan İmam, bir at tarafından kemikleri kırılan hem Nuri'nin hem Bekçi'nin oğlu Ramazan gibi yan unsurlar da mevcut tabii ki ama esas hikâye bu.

4. Cumhuriyet'in ilk yıllarında yazılan köy romanlarında, yeni rejimi pekiştirmek amacıyla dini temsil eden

imam yerden yere vurulurdu anlaşılır nedenlerle. İmamla işbirliği içindeki muhtar da alırdı genellikle bu tufandan payına düşeni. Kemalizmin kanatları altındaki *Türkish sosyalizm* dönemlerinde bir de ağa eklenmişti bu denkleme. Hasan Ali Toptaş, bu geleneği hiç yüksünmeden üstleniyor bilincini çarmlara gere gere. İmam, bütün kötülüklerin değilse de, birtakım kötülüklerin müsebbibi tabii ki. Devleti temsil ettiğini varsayacağımız Muhtar ile dipçikli jandarma görevini elindeki mavzerle birlikte üstlenen Bekçi de yerli yerinde. Dolayısıyla, geleneğe bağlamak hiç de zor değil *Gölgesizler*'i Köyü ve köylüyü sömüren ağanın yok-

luğu, bİLİNCİ bir seçim besbelli ki. Aksi takdirde, "Biz bu sahneleri Metin Erksan, Lütfi Akat, Atif Yılmaz filmlerinde zaten görmüştük," çemkirmeleri yekiniirdi yerinden hemen!

Bu donanımlı, hesaplı kitapta bulunmayan bir başka şey ise öğretmen. Kemalist aydınlanmanın da, sosyalist bilinç aktarımının da mütemmim cüzündü teşkil ve temsil eden öğretmenin yokluğu, bir unutkanlık mı acaba? Çünkü, köydeki arkadaşlar okumayı, Cennet'in oğlu ise ayıptır söylemesi yazmayı bile biliyor! Bunlar doğuştan gelen genetik nitelikler olmadığına göre, birisi öğretmiş olmalı ama kim, meçhul.

Anlaşılan o ki, Hasan Ali Toptaş, kurduğu yapıya bir de öğretmen ilıştırerek, köy romanı geleneğiyle kesintisiz bir biçimde bütünleşmekten alıkoymuş kendisini. Bir bakıma iyi etmiş aslında ama hikâye de bu unsurun eksikliği dolayısıyla yaralanmış tam ortasından işte. Feride ya da Aliye gibi bir öğretmen bulunsa, o ayının Güvercin'i kaçırıp tecavüz ettiğine kim inanırdı ki? Kemalist veya *Türkîsh sosyalist* bilinç hemen devreye girer, bunun teorik ve pratik açıdan imkânsızlığını çarpıverirdi yüzümüze, öyle ya.

5. Edebiyat teorilerine bir parça aşına olanlar duymuşlardır, neyin anlatıldığından ziyade, nasıl anlatıldığı daha önemlidir öteden beri. Tabii ki son derece anlamlı ve doğru bir tespittir bu. Netice itibarıyla, yazılacak şeyler belidir ve üstelik bugüne kadar su veya bu şekilde hepsi defalarca konuk olmuştur kitap sayfalarına. İşte aşk, ölüm, cina-yet, siyaset, cinselliğin tüm çeşitleri falan, hepsi beş veya on başlık altında toplanabilir aslında. Nitelikli yazarlar, bu sınırlı alanda mucizeler yaratma kabiliyetine sahiptir. Bu nedenle Dostoyevski, Paul Auster, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ingeborg Bachmann, Julian Barnes, Elena Ferrante, Adalet Ağaoglu oluyorlar ya.

Bugüne kadar hayvanlarla cinsel ilişki dahil pek çok şey yazılmıştı da, bir ayının köyün en güzel kızını kaçırıp tecavüz etmesinin ve kızın da bir ayı yavrusu doğurmasının yol açabileceği sosyal sorunlar yansınamıştı edebiyata. Hasan Ali Toptaş, bu derin boşluğu doldurduğu için her türlü takdiri hak ediyor elbette. Gerçi yazarımız, kitabın finalinde dayanamayıp postmodern bir atraksiyonla, meseleyi bir gazete haberine bağlıyor fakat o aşamaya gelene kadar sergilediği yürek paralayıcı faaliyet, edebiyat adına da, insanlık adına da, hayvanlık adına da muhteşem detaylarla dolu!

6. Denilecektir ki, Praglı Kafka'nın kahramanı bir sabah dev bir böcek (Hamam böceği miydi Olric?) olarak uyandığında sesini çıkartmıyorsun da, bizim Ankaralı Kafka'nın (Küçümseme veya ironi söz konusu değil, Toptaş'a "Türk Kafkası" deniliyormuş meğerse...) ayı tecavüzüne gönül indirmesini neden pek imalî bir biçimde eleştiriyorsun? Aynı arkadaşlar, roman bilgileri elveriyorsa eğer, malumatfuruş bir edayla Gabriel Garcia Marquez'in *Yüzyıllık Yalnızlık* romanında gökyüzünden yağan kurbakaları da hatırlatabilirler elbette.

Öğnelikte vurgulanması gereken şu: Praglı Kafka, Gregor Samsa'nın bir sabah dev bir böceğe dönüştüğünü daha ilk sayfada söylüyor okuyucuya. Dolayısıyla, biz bunu bilerek geziniyoruz *Dönüşüm*'ün / *Metamorföz*'ün sayfaları arasında. Bir başka ifadeyle, Hasan Ali Toptaş gibi metnin sonuna kadar saklamıyor bu bilgiyi bizden Kafka. Ankaralı Kafka ise bu detayı sezdirmesi durumunda *bile* kitabının bütün anlamını yitireceğinin bilincinde olduğundan, poli-siye bir hava vererek metnin sonuna dek oyalıyor kıymetli jüri üyelerini. Üstelik, kendisi de ikna olmamış ki, postmodern bir manivelaıyla yadığarınmayacağını umduğu karasurlarına çekmeye çaballıyor metni nos sayfada: Meğer yazarın hayal gücünün ürünü değil, gazete habiermiş bu menteşeli mahcubiyet!

Aynı minval üzere ilerlersek, Marquez'in de inandırıcılık sorunu yok bana kalırsa. Zira, bütün metin, gökyüzünden yağan kurbakaları aratmayacak bir atmosferde ilerliyor ilk sayfadan itibaren. Yani, o kadar yıl süren yağmurları yahut Albay'ın otuz üç çocuğunun birden bir gecede öldürülmesini yadığarmıyoruz vakit bulup da. Oysa, Hasan Ali Toptaş'ın ödüllendirilen fevkalâde kabiliyeti şaşırtıyor bizi. Bizim kadar Batılı teyze ve amcaları da şaşırtmış üstelik!

7. Daha önce de belirttiğim gibi, Hasan Ali Toptaş'ın yazdığı metinde, tesbih tanesi misali sıldayan cümleler eksik değil. Muhtemelen buradan yola çıkarak, birileri şair olduğuna da ikna etmiş arkadaşımızı. O da, dünyazıda dikkat çekme kabiliyetine sahip cümlelerini alt alta getirerek şiir de yazabileceği duygusuna kapılmış görüldüğü kadarıyla. Şiir, dünyazıdaki ısıltılı cümlelerin alt alta getirilmesinden ibaret olsaydı, Tanpınar *Huzur*'daki o güzelim cümleleri, Adalet Ağaoglu *Savun Sevdam Sen Savun*'daki satırları mısra formuna sokarak memleketin en iyi şiirini yazmaya soyunurdu çoktan. Oysa, hem Tanpınar, hem Ağaoglu, hem de başkaları, şiirle dünyazının iki ayrı varolma kabiliyetinin yansımalarıyla mesafelendiğini bilirler bir miktar.

Bu açıdan bakıldığında, üzerinde şiir ibaresi bulunmasa da, arka kapakta "şiir değilse başka nedir" ifadesiyle takdim edilen *Yalnızlıklar, Gölgesizler* ölçüsünde, hatta belki daha fazla hayal kırıcı bir metin. Dokuz baskı yaptığına bakılırsa, necip edebiyat okuru benimle aynı fikirde değil besbelli ki. Olması da gerekmiyor, onlar daha hassas, daha mahcup, daha masum çocuklardır hiç şüphesiz. Bu yüzden, "Neresinden bakılırsa bakılırsın, / her cümlede bir çift göz vardır / ve her noktada bir insan. / O insan ki, bakar bize ve ötemize; / ve o insan ki, giyindiği zamanın gerisinden sorar / hep..." (s. 9) türünden sıradanlıklara şiir muamelesi yapması şaşırtıcı gelmiyor bana artık. Hele hemen arka sayfa da yer alan, "Yalnızlık mimaridır çoğu kez mimarlığımızın" satırını görüne, *İnsan Bir Yalnızlık* diye bir şiir kitabım bulunduğu için utandım kendimden.

8. Her iki kitabın kapakını süsleyen Nuri Bilge Ceylan'ın o güzelim fotoğraflarına yazık olmuş netice itibarıyla...

Nazlı Başaran, Şiir

AYNALAR

Serce parmağıyla yedi günde devran değiştiren tanrım!
Acıyan yerlerime okyanuslarını sal.
Kahrolan taze bir gelincik isem,
dallarımı heybetli dikenlerle donat.
Köhne bir sokak ise şu ruhum,
güneşi dilimin ucuna değdir.
Öfkemi köprüden geçerken yumuşat,
annemi de yanımda bırak.
Ben bağırdım kuyulara nefretimi,
içimin kuyularını bin kere kumunla kapat.
Ey benim ucu yanık gençliğim!
Geldin ve başımdan bir hevesle geçtin.
Şimdi ben merdiveni dayalı bir otuz yılı,
defterime not ettim.
Savunmasız düşleri bir kenara bırakır gönlüm,
gerçeğin türküsünü mırıldanan bu eller benim!
Bu hırka gibi tenimi yakan taş toprak avuntusu,
sırtımı yasladığım dağlar
ve üç günlük yalanlarıyla dostlar.
Affediyorum dedim içimden bağıra bağıra,
Uykudan ilk defa uyanır gibi yedi kuşak,
Önce kendime çıkıyor yollarım,
Unutmadım.
İçimin sokaklarında adım başı yazar
"insan olmanın içinde insan kalmanın kavgası da var!"

YERYÜZÜ PEYGAMBERLERİ

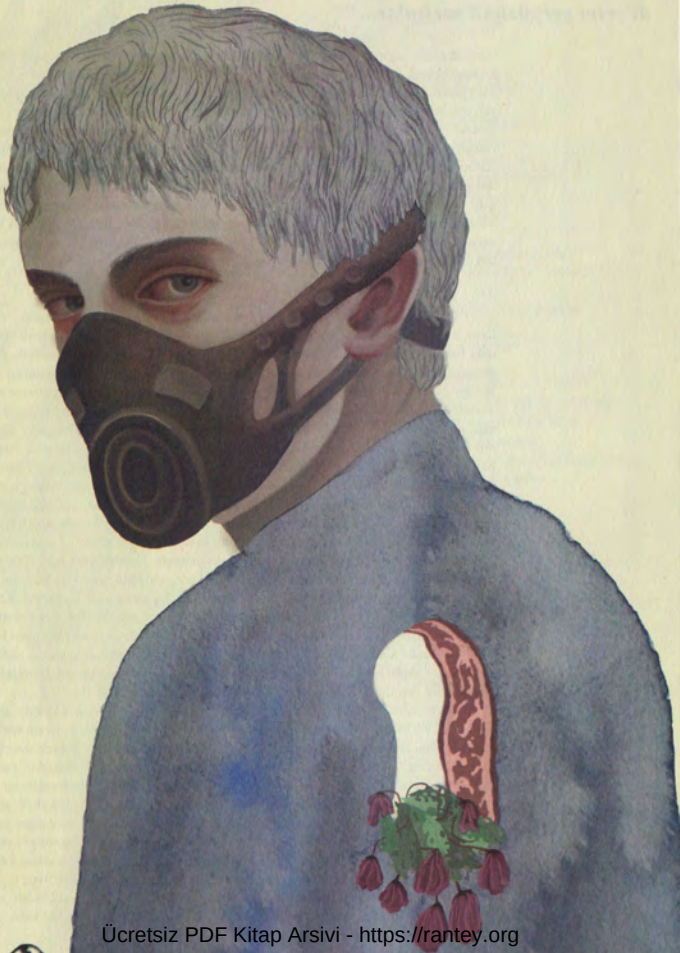
İstanbul'da bir binanın izbe ve cılız koridorunun duvarlarına yaslı iskemlelerinde üç kişi oturuyoruz. Az evvel çıktığımız odada aynı sayıda masalar var. Her bir masada yıl boyunca yaşadığımız hikâyelerimizi dinleyen yeryüzü peygamberleri oturuyor. Tek tek bizi dinleyen yeryüzü peygamberlerinden avucumuza uzanacak: "Tebrikler, yılı başarıyla tamamladınız. Yolunuza devam edebilirsiniz," sözlerinin yazılı olduğu belgeyi almayı diliyoruz. Odanın kapısının üzerine yerleştirilmiş megafondan yükselecek sesin bizi tekrar içeriye davet etmesini bekliyoruz. Yaşadığımız bütün bir yılı onaylayacak olan otoritenin ölçütlerine uyumlu olup olmadığımız birazdan belgelendirilecek. Ne büyük güç, megafondaki cızırtılı ses henüz konuşmadan karın boşluğumuza dolan zifiri karanlıktan ayrılmak. Ömrü söküldüğü yerden bağlamak. Topuğumuzdan toprağa uzanan kökleri başka köklerden ayıklamak. Daldaki kirazdan cömert, yerdeki kaldırımdan erdemli yaşamak. . Ardından megafondan koridora dolan sesle ayaklandık. Kapı aralanınca yere vuran ögle aydınlığına sıra sıra ayaklarımızın gölgesini bırakarak odaya doğru yürüdük. Bana ait iki numaralı masada oturan yeryüzü peygamberinin yanına yaklaşıırken elinde tuttuğu kâğıdımı gördüm. Gırtlığımı bir ses dalgalandırdı. Canımı memleketleri edinmişler. Gülüşümden vuruldum. Sahi... Biz buraya nasıl geldik?

Masa Bir...

Orta yaşlarımda ağız içimin isli duvarlarında bir türkü yankılanırdı. Türkümün sözlerinde, memleketimin meyveleri, atabarı, babamın gençlik yılları, sevdalı oldukları saçlarına takılı yemenileri geçirdi. Türkümü en gönülden bu tarlada okur, kendimle en iyi orada konuşurdum. Öyle büyük dağlara, bozkırlara, ovalara, boğaz boylarına özenmeden tarlamda oturur, ufak bir dal parçasıyla toprağı eşelerken iki oyuga yerleştirilmiş sevdalı olduğum kap-kara gözleri düşündürdüm. Tarlaman kumdan kamburuna sırtımı yasladığımda gece vakti, uzak-taki şehirlerin göğe yükselen duvarları, haneleri, hayatını sürüp giden insanları küçülürdü. Yüzüm geceye dönükken göğümden babam, bir o yana bir bu yana salınarak kapkara şalvarıyla geçirdi. Bir onu özlerdim. Birlikte toprağa attığımız ilk çapa, sağ ayağımın başparmağının üzerindeki kahverengi çizikle hatırlatırdı kendini. Sol omzum hep düşüktü, ufaktım yine düşüktü. Babamın avutan eli ağırdı, sarılırken omzuma bastırıldığında düştü. Şimdi gökteki bulutlar onun omzumu saran eli şeklinde tepemden geçer ve giderler. Özlemlerim toprağa solucan yolu misali iz olur, kalkarken elimdeki dalın ucuyla üzerine bir zikkak atar, toprağının mahsüllerini köyümüzün ufak evlerinin kapılarına dağıtarak avunurdum. Sonra bir gün, kentin sokaklarından eli keskin bıçakları, ay kadar parlak ayakkabıları, rüzgârda hiç dağılmamış saçları, on parmaklarında bir marifetleriyle geldiler. Dağıldı bulutlar ve çoğaldı uzaklarda yanan ışıklar. Benim yılımdan talan edilmiş toprak parçası, yok olmaya yüz tutan anılarım geçer. Evvela tarlamızdaki bir ağacı keşfettiler, ardından elmalarımızı milim milim kemirdiler. Yoktur artık düştüğünde filizlenecek tohumlar için ufacık toprağımız...

Masa İki...

Gönlüm sesiyle bir dağı yankılandırabilecek kadar gençti. Ancak insanın gönlü aşka tutunduğunda kalbi göğüs kafesinde atmıyordu. Dinlediği şarkıların sözlerinde ya da aşkıların atışmalarında duyulmuyordu. Bir aşka pençeleriyle tuttuğunda insan, gönlünden fersah fersah uzaklaşıyordu. Sevdiği nereye yol alırsa, gönlü de oraya... Oysa insanları istememenin türleri mevcuttu. Ne yeryüzündeki cennetlerini paramparça edecek sessizliklerle gönenmeliydi ne de yekpare bırakılmış bir cümleyle bitirilmeli. Ya aşkın kendisi olmak vardı ya da gidebilmelerin hikâyelerine adını yazdırmak. O ana kadar insan gönlünü mutlaka başka ellerde avutacak, kıyafetlerinin rengini koyu basmalarla yenileyecek, denizi uzaktan izleyecek, evde yemeğini avucunca pişirecek, izlemediği filmleri birlikte izleyebilmek için biriktirecekti. Gecenin

“Varsa ayakkabımın altındaki deliği unutturacak tatlı dilli insanlar, dilerim yeryüzünü sarsınlar...”

büründüğünde, sapmak istediği yolu tayin edecekti. Benim yılımdan bir bozgun, boğazımın kıyısından kırık dökük bir aşk hikâyesi geçer... Dokundukları yerlerim ilk günden beri sızlar. Onların elleriyle inşa ettikleri bedenimde yaşamak zordur. O eller ki insanların duygularını eğip bükmekte şairanedirler. Kendi yollarını yürürken üzerime ağır, simsiyah deri bir botla bastılar ve ben ufananincaya kadar ayaklarını kaldırmadılar. Ayaklarını üstümden kaldırdıklarından beriye gözlerime vuran gün ışıkları yüzümü yakar. Ufalanıp kalan son hâlim günlerini, yıkanmayan çarşafarla serili yatağında sürünerek geçirir. Saçlarım bir bir yatağımın etrafına dökülürken, vakit onları toz bulutu hâline getirmeden evvel eğilip toplayabilmek kollarıma güç gelir. Geceleri yatağında sağa dönerim göğsüm çamura değer, sola dönerim boynumdaki incecik zincirim yorganıma düşer. Bunların tümü sırtımdaki kabuk tutmayan yaralarımndan. Yoktur yeryüzünde sırtımı sırtına yaslayacağım bir başka deri. Varsa benim gibi derisi olmayan birileri, uyku aleminde bir tek onların seslerini duymayı dilerim...

Masa Üç...

Öyle zamanlar olurdu ki dizlerim koşarken kendini mızrak gibi öne atardı. Tırnaklarım evimizin kiremitlerinin rengine büründüğünde ruhuma özgürlük dolardı. Evimizdeki halının üzerinde sürdüğüm top, çorabımın altını daha ikinci günden eritirdi. Annem pencerenin önünde yıkarken beni ağaçlar bir başka salınırdı... Mutfak masamızın bitişik olduğu duvarın fayansına işlenmiş farklı tonlardaki mozaiklere elimi sürdüğümde ressam olmayı aklımdan çıkaramazdım. Renklerin tümünü işte böyle öğrendim. Yerimde durmaz olduğumda kollarım henüz düşüşe geçmemiş, sevinçlerim tükenmemişti. Her sabah duvara yaslı yatağında uyanmamın ardından büyüdüğümü düşlerdim. Anamı çalıştırmaz onu göğü seyrederken hayal ederdim. Babamı odamdaki divanıma ayaklarını uzatmış hâlde dinlenirken, kardeşimi arka bahçemizde iyi bir futbolcu olması için çalıştırırken... Mahalleimizi talan ettiklerinde, havada kara kızıl renklerde uçan eşyalarımızın arasından geçerek şehre geldim. Göğün kızılına anama, topumu kardeşime, odamdaki eski püskü döşegimi babama bıraktım. Oysa böylesini dilememiştim. Evvela dışılerimi döktüler avucuma, sonra kendini bilmez birkaç beyaz saç teli belirdi şakaklarımda... Benim ömrümden bir yangın, yıkık dökük ailem geçer. Memleketime dönsen arbede, şehirde arbede... Nefes alınmaz bir aralıkta, kalbim kuş misali çırpınmaktan öteye gidemez. Hâlimi anlatan görüntüm bedenime kazılıdır. Söyleyin, bir görenim bir daha beni neden sormaz? Ben ölürlen haneler ışıklarını soldurmaz. Niçin naaşımın kalkmasına az vakit varken vücudumu anamın duaları kurtarmaz? Hatıramı kaldığı kadari bir başkasında kalmaz. Sızlayan başımı göğsüne yasladığım bulunmaz. Canımı unutan bedenimin yoktur bir hayali. Varsa ayakkabımın altındaki deliği unutturacak tatlı dilli insanlar, dilerim yeryüzünü sarsınlar...

İki numaralı masaya yaklaşırken yeryüzü peygamberinin elindeki kâğıdımı gördüm: “Tebrikler, yılı bizim istediğimiz şekilde başarıyla tamamladınız. Yoluza devam edebilirsiniz.” Kâğıdımı almadan odadan çıktım. Gırtlığımı bir ses dalgalandırdı. Yüksek sesle konuşmaya başladım: “Dünya bana, hiç kötülük düşlemeyen insanların seslerinin dağları yankılandığı bir toprak parçası borçlu! Tertemiz sularında dirseklerimi yıkayabileceğim bir deniz, çocukların rengârenk uçurtmalarını bulutlara kadar yükseltebileceği bir gökyüzü, ağacının tomurcuklarına, tarlasının toprağına dokunulmayan bir yaşam borçlu. Türküsünü ağızdan ağıza üfleyerek tıttüenlere eşlik edebilen bir medeniyet, her sabah uyanıldığında büyük sözlerin edilmediği bir hayat borçlu. İlmini ve irfanını bilimden, eğitmeden, sanattan edinebildiği bir yuva borçlu. Selam olsun seveninden ayrı, memleketinden gayrı, bir avuç toprağına hasretlik düşenlere. Sırtındaki parça parça yaralarının merhemini göğün kalbinden, sakslarının filizlerinden bekleyenlere... Gerisi, varsın peygamber olarak otursun. Yıl sizin, yıl vic-

Bahri Butimar, Şiir

ŞİİR İLANLI YAS

ve bölük pörçük bir çağa bırakıldım!
süre gelen yaşamın geçmezliğine/ters
orantılı zamanın bölünmüş parçalarına,
sayıların, yalanların, oyunların ortasında
bölük pörçük bırakıldı yaşam.
ve kim savaşıyorsa, dedim sonra,
yariya iniyor bayrağım,
örneğin bir kaplanın kalbi durmaya yakın,
gerdanından sıcacık kan damladığında ceylanın
anbean kırılan nefesim,
kanaması ağlayan yaralardan döküyor kendini,
yanılanları yaşama yas
ağlayan yaraya şiir ilan ediyorum.

duymuş muydunuz Geppetto'nun çaresizliğini?
elbette duymuşsunuzdur uzayan burnun hikâyesini;
bir ağacın hayata devam ısrarıydı bana göre,
yani marangozun evladı kukla değildi!
fakat her insan kendi umuduna yenik kendinin kuklasıydı.
yani ipin uçsuzluğu bucaksız duygulara,
yalan yanlış ne varsa
hikâyelere bile musallat edildi.
bu da bir çeşit savaş sayıldığı için,
yariya inmiş bayrağımla,
şiir ilan ediyorum hikâyeler için,

cinnet tetikleyen dilinizle sarıyorsunuz ya kulakları,
piyasaya sürüyorsunuz ya akıl kurunuzu,
kurumuş kalbiniz inkâra dursun
ateşten uzak durup,
ateşe zift kürekliliyorsunuz ya
ne çoksunuz eyvahlar olsun,
olsun! artık tanıyorum!
ve bütün oyunlarınıza
yas anlamlı bayrağımla
şiir ilan ediyorum.

ÖLMEDEN ÖNCE

Hayalperest olan Oğuz'du, İrem'se hep gerçekçi. Onları anlaşmazlığa, şiddetli geçimsizliğe iten yüzlerce farklılıktan sadece bir tanesiydi bu. Nasıl anlaşabilirlerdi ki zaten? İmkânsızdı. Mesela Oğuz, ölümünün hep görkemli bir şekilde olmasını isterdi, ses getirmesini, herkesin konuşmasını. İrem, ölümden çok yaşamı düşlerdi, sonsuza kadar yaşamay. Sessiz sedasız, bir köşede Azrail tarafından unutulmayı dilerdi. İkisinin de bilmediği bir şey vardı. Oğuz'un akıbeti, düşlerinin aksine, herkesle aynı kaderi paylaşmak olacaktı. İrem'se yaşanmaya bile fırsat bulamadan görkemli bir şekilde ölecekti.

Haftalardır süren kuyruklu yıldız tartışmaları, onların gündeminde flaş haber sayılmazdı. Çünkü boşanma gibi daha büyük sorunları vardı. İrem Oğuz'u evde istemiyor, Oğuz boşanana kadar gitmem diyordu. İrem araba bende kalacak diyordu, Oğuz yarısı benim. İrem krediyi sen kapatacaksın diyordu, Oğuz borcun yarısı senin. Böyle sürüp gidiyordu çekışmeleri. İkisi de Nuh diyor peygamber demiyordu. İkisi de tükürdüğünü yalamıyordu. Biri ya da diğeri, yakın zamanda pes edecekmiş gibi durmuyordu. Evde karşılına çıkan her eşyaya, her nesneye acaba kimin payına düşecek gözüyle bakıyorlardı. Onlar böyle tuzluk başında kavgaya ederken, Dünya'yı yutmaya hazırlanan buz, kaya, taş, çamur bileşimi meşum bir bulut, ışık saçarak yaklaşıyordu.

Sosyal medyada fırtınalar esiyordu. Yetkililer susuyordu. Arada sırada en tepelerdeki kapıların altından dışarıya, felaketin sahibi olduğu bilgisi sızıyordu. Tüm dünya delirmişti ve bu delilik kuyruklu yıldızdan daha tehlikeliydi. Dünya gerçekten yıkılıyordu, bu bir tek ikisinin umurunda değildi. Sanki olan biten her şey, birbirlerine besledikleri nefretin doğal bir sonucuydu. Sanki boşandıkları, birbirlerinden kurtuldukları an fırtına dinecek, mende-bur yıldız geldiği yere geri gidecekti.

Bilim insanlarının, ilk tespit ettiklerinde Clade (Latince felaket demekti) adını verdikleri kuyruklu yıldız, İrem ve Oğuz'un evlerinin balkonundan gün batımında çıplak gözle görülebilecek kadar Dünya'ya yaklaştığında, yerkürenin iki ay ömrü kalmıştı. Yetkililer gezegenin sun kullanma tarihinin dolmakta olduğunu daha fazla saklayamadılar.

İki ay. O andan itibaren ana rahmine düşmemiş hiçbir bebeğin doğma şansı bulamayacağı, hiçbir son arzusunun adamakıllı gerçekleştirilemeyeceği kadar kısa bir süre. Mil-yarlarca yıllık yıldız haritası değişirken, insanlık yeni bir yükselen burcun etkisi altına giriyordu. Korku. Korku, onları uzaklaştırıyordu. Korku, bencilliği doğuruyordu. Taş Dev-ri'nden bu yana evrim geçiren beyinler, tüm medeni fonksiyonlarını devre dışı bırakıp amigdala boyutuna indirgeniyordu. Korku, âdemoğlunu vahşileştiriyordu.

Beyin gibi toplumsal yapılar da fonksiyonlarını yitiriyordu. Diğer bir ifadeyle "sistem çöktüyordu," Kimse kimseye hizmet etmiyordu artık, kimse hiçbir şey üretmiyordu. Üretilmiş ve edinilmiş olanlarla iki ay idare etmenin hesabını yapanlar ve kıyamet günün-den önce ölmeyi seçenler olarak ikiye ayrılmıştı insanlık. Her yerde toplu intiharlar, cina-yetler ve kıyımlar söz konusuydu. Hiç kimsenin ilaca, kanunlara, paraya ihtiyacı kalmamıştı. Çok büyük bir kesimin tek derdi, erken rezervasyon fırsatını kaçırdıkları cennetten bir kontenjan koparmaktı. Kiliseler, camiler gece gündüz doluydu. İçeride din adamı olsun olmasın (yarısından fazlası buhar olmuştu) kalabalık hep oradaydı.

İrem ve Oğuz ilk şoku atlattıklarında artık kendilerini boşayacak herhangi bir mah-kemenin kalmadığını fark ettiler. Birbirlerine duydukları nefret vicdanlarını yıpratmıştı. Barışmaya yanaşmıyorlardı ama ayrılmak için de geç kalmışlardı. İki ay için hangisi nereye taşınabilirdi ki? Hem zaten değil yeni bir yer bulup taşınmak, kapıdan dışarı adım atmak bile güvenli değildi artık. Görünüşe göre ölüm onları ayrırana dek birlikte kalmaya devam edecekler ve bu gidişle hissedecekleri son şey nefret olacaktı.

Evde idareli kullanılırsa bir aydan fazla yetecek kadar kahveleri, yarım şişe votka, birer şişe de portakal likörüyle rakıları vardı. Elektriğin kesileceği güne kadar internet-leri olacaktı. Televizyon artık yayın yapmıyordu, radyoda da her perdeden dini içerik

“Gün batımı ya da doğumu fark etmiyordu artık, belli bir plana göre yaşamayı bırakmışlardı. Sızmadıkça uyumuyorlardı. Acıkmadıkça ağızlarına lokma koymuyorlardı. Son kalan rakıyı ve likörü yudumluyorlardı sadece. Hemşirenin hazırladığı enjektöre korkarak bakan ama kaçabilecek bir yeri olmadığını da bilen küçük çocuklar gibiydiler.”

almış yürümüştü. Her ikisinin de hayattaki en yakın akrabası birbirleri olduğu için son günlerinde başka yerlerde olmak gibi bir istekleri de yoktu. Aralarında konuşup kararlaştırdıkları bir şey olmasa da planladıkları şey, evde ve ölene kadar hayatta kalmaktı.

Hiçbir gün batımını kaçırmıyorlardı. Her akşamüstü gözleri, ufukta kızıllaşan güneşin hemen yanında duran ve gündün güne daha da büyüyen Clade'e sabitleniyor, sanki düşünce gücüyle onu durdurabilirmiş gibi dakikalarca soluk almadan seyrediyorlardı. Güneş batıp Clade gökyüzünde yükseldikçe izlemeyi bırakıp kendi içlerine kapanıyorlardı. Uzun zamandır evin içinde kendilerine ait köşeler yaratmışlardı. İrem, genellikle salonda bilgisayarıyla haşır neşir oluyor, Oğuz arka odada kitap okuyor, sonra da orada uyuyordu. Gün batımında balkonda olmak dışında sadece mutfakta karşılaşıyorlardı. İrem üzerinde "İ" yazan post-it yapıştırılmış kahve makinesinde iki kişilik kahve demliyor, karşılığında "O" yazan post-itle işaretli tost makinesini kullanıyordu. Artık neyin kime ait olduğunun bir önemi kalmamış olsa da ikisi de işaretleri sökmek gibi bir adımı ilk atan olmak istemiyordu.

Artık kavga etmiyorlardı. Evliliklerinin en huzurlu günlerini yaşamaya başlamışlardı. İçlerindeki nefret, felakete yönelik duygularını nötrlemişti. Dışarıdaki dünya sakinken onlar yeterince çıldırmıştı. Şimdi dışarıyı kıyameti yaşıyor, onlar sükunetle bekliyorlardı.

Bir gece, gökyüzünde iki tane ay varken İrem arka odanın kapısında durup daha önce Oğuz'dan alıp okuduğu bir kitabı tekrar istediğini söyledi. Evdeki kitapların neredeyse tamamı Oğuz'undu ve bir süredir kitaplıkta değil, üzerinde "O" yazan kutularda duruyorlardı.

"Gerçekten son arzun buysa," dedi Oğuz.

"Son arzum sayılmaz, sadece ölmeden önce bir kez daha okumak istedim."

Birlikte bütün kutuları aradılar. Son kutuda çıktı. Galiba Murphy'nin kıyametten haberi yoktu. Bu şakayı kimin yaptığını sabah olunca hatırlamayacaklardı ama aralarındaki birkaç buzu eritmişti. Ölmeden önce gülümsemelerini sağlamıştı. Öpüşmelerini, sevimlerini...

Ertesi akşam, gün batımından önce birlikte mutfığa girdiler. "İ" işaretli derin dondurucuda kalan son köfteleri kızartıp yanına sadece kuru fasulye, zeytinyağı ve baharatlardan oluşan bir piyaz yaptılar. Yemeklerini birer kadeh

rakı (idareli olmaları gerekiyordu) eşliğinde balkonda yediler. İki güneşli gün batımı her şeye rağmen muhteşem bir manzaraydı.

"O şarkı nasıldı?" dedi İrem.

"Hangisi?"

"Hani ara sıra mırıldanırdın ya?"

"Ölmüşüm gibi konuşuyorsun."

"Ölmedik mi?"

"Herkes de bir merak içinde / Ölünden sonra hayat var mı diye..."

"Boşuna düşünürlers / Sanki hayat varmış gibi ölümden önce"

Yine gülümsediler, kadehlerinden birer yudum daha aldılar. Ölmeden önce neredeyse neşeliydiler. Sabaha karşı uyudular, öğleye doğru uyandılar. Evde süt, yumurta veya yoğurt, hatta ekmek olmadığından kahvaltıyı atlayıp öğle yemeğine geçtiler. İrem'in pişirdiği mercimek çorbasının yanında kraker yediler.

"Ben seni Derya'yla aldatmadım," dedi Oğuz.

"Kiminle aldattın böyleyse?"

"Seni hiç aldatmadım ben."

"Bu üniversitedeydi Oğuz, evli bile değildik, seni affettim ve konu kapandı. Tekrar açma şimdi bunu."

"Sadece bilmeni istedim. Ben seni aldatmadım. Gerçekten."

"Bir önemi yok. Aldatma yalan olabilir ama hissettiklerim gerçektir. Bu yüzden bir önemi yok. Gerçekten."

Birkaç gün batımı sonra Clade artık daha kızıl ve daha büyük olarak güneşle yarışında üstün tarafa geçmişti. Resmen Dünya'nın yörüngesindeydi ancak manzara değişikliği dışında bir farklılık olmamıştı. Henüz. Oğuz epeydir bir çekmecenin dibinde duran alyansını bulup çıkarmış, balkonda iki parmağının arasında tutarak altın halkanın içinden Clade'e bakıyordu.

"Ne yapıyorsun?" dedi İrem.

"Ortaokul fizik bilgilerimle deney yapıyorum," diye güldü Oğuz.

"Elindeki ne? Son teknoloji bir buluş herhâlde."

"Evet sayılır. Aslında başka bir amaçla icat edilmiş ama her gün bununla bir gök cismine bakıldığında yaklaşıyor mu uzaklaşıyor mu anlamak konusunda daha faydalı."

Hayatları bir Lars Von Trier filmine benzemişti gitgide. İrem geceleri uyuyamıyordu. Beyninin içinden mi

yoksa dışarıda bir yerlerden mi geldiğini anlayamadığı çığlıklar, ağlama sesleri duyuyordu. Kendini bu güne kadar hiç soğukkanlı biri olarak tanımlamamıştı, öte yandan sakin kalmak için özel bir çaba da sarf etmiyordu. Sadece içinden bazen, iyi ki Oğuz var diye geçiyordu. Oğuz'un sükûnetinin kaynağı, İrem'in yakını, basitti. Kuyruklu yıldızın çarpmayacağını, çarpısa bile büyük bir hasar yaratmayacağını düşünüyordu. Yine böyle bir akşam, evlerinin balkonundan izleyecekler, belki biraz sarsılacaklar ama hayatta kalacaklardı. İçinde bu inanca yönelik şüpheler olsa bile onlara kulak asmiyordu.

İrem elinde tuttuğu tablet çikolatayı göstererek, "Hadi gel," dedi. "Bu belki de son yayın." Oğuz uzandığı kanepeden kalkıp salona gitti. İkisi İrem'in bilgisayarından NASA'nın kısa sürecini açıkladığı canlı yayını, son çikolatalarını paylaşıp yiyecek izlemeye koyuldular. Yayın, sadece su altından geliyormuş gibi cızırtılı seslerden oluşuyordu. Görüntü yoktu. Ekranın altında, görevleri başındaki sekiz astronotla NASA tarafından kurulan bağlantı olduğu belirtiliyordu ve sol tarafta bu astronotların isimleri sıralanıyordu. Ekranın orta kısmı konuşmalara ayrılmıştı. Washington'daki yetkilinin Amerikalılara özgü tarzıyla anlaşılmasız biçimde kurduğu birkaç cümle özetle, astronotlara onlar daha evlerine dönmeyen felaketin gerçekleşeceğini ve artık dönebilecekleri bir evlerinin olmadığını varsaymalarını söylüyordu. İçinde bulundukları koşullar elverdiği ölçüde, büyük ihtimalle bizden biraz daha fazla yaşayacakları için onlara "Son Sekiz İnsan" diyorlardı. Fazlasıyla acıklı bir durumdu, İrem dayanamayıp ağladı. Oğuz ona sarıldı. Korunmaya gerek duymadan seviştiler. O gece ve kalan diğer gecelerde birlikte uyudular.

Uyandııkları her sabah, bir öncekinden bir ton daha sepya oluyordu. Her geçen gün dışarıya daha çok savaş alanına benziyordu. Bazen bir çatıdan duman çıktığını görüyorlar bazen de patlama sesleri duyuyorlardı. Nihayet her şeyin bitişine bir hafta kala, elektrik kesildi. Bir süredir kaynatıp içtikleri çesme suyu da ip gibi akar olmuştu. Evde sadece biraz nohut ve pirinç kalmıştı. Günde sadece bir öğün yemek yiyorlardı.

İlk defa o an geldiğinde nerede olmak istediklerini konuşular. Evde mi karşılayacaklardı yoksa sırf o an için dışarı mı çıkacaklardı?

"Fark etmez," dedi İrem. "Biri diğerinden daha güvenli olmayacak nasılsa."

"Belli mi olur?" diye yanıtladı Oğuz. "Belki evde oturduğumuz için çok güvenli bir sığınaktan haberimiz yoktur."

"Kayalar eriyecek Oğuz, ayağımızı bastığımız yer var ya, sıvılaşacak anlıyor musun? Hangi sığınaktan söz ediyorsun?" Bağırılmıştı.

Eskiden olsa Oğuz da bağırır, mutlaka cevap verirdi. Ama haklı olduğunu da bir süredir biliyorlardı.

artık. Hayalindeki *Hakkıh* dosyasının üzerine "T" yazan bir post-it yapıştırdı. Sonra da gidip İrem'e sarıldı.

"Ben," deyip boğazını temizledi İrem. Ciddi bir meseleye giriş yapacak gibiydi. "İki yıl önce kürtaaj oldum."

Oğuz hayalindeki post-iti sökü� buruşturup attı. "Ne demek şimdi bu?" Sesi çatallı çıkmıştı.

"İki yıl önce, sana sormadan bebeğimizi aldıldım."

Oğuz ne hissedeceğine karar verememişti. Clade'den önce olsa İrem'in yaptığını yanına bırakmazdı. Ama şimdi iki yaşında bir çocuğun kıyemeti yaşamasını izlemek zorunda kalmadığı için sevinmeli miydi? Gidip dolaptan votka şişesini aldı. Sırayla birbirlerine uzatıp içtiler.

Clade'in atmosfere girmesinden bir gün önce suları tamamen kesildi. Zaten banyo yapmayı ummuyorlardı ama en azından öbür tarafa susamış olarak gitmeyi isterlerdi. Sürahide kalan suyu iki bardağa pay edip ihtiyaç duydukça yudum yudum içmeye başladılar.

"Bir mezarımız bile olmayacak."

"Olsa bile bizi kim ziyaret edecekti ki zaten?"

"Büyük ihtimalle birimiz diğerinden daha uzun yaşardı ve ziyaretçi o olurdu."

"Bu sen olurdu."

"Belki."

Dışarıda sesler neredeyse kesilmişti. Tüm dünya nefesini tutmuştu sanki. Gün batımı ya da doğumu fark etmiyordu artık, belli bir plana göre yaşamayı bırakmışlardı. Sızmadıkları uyumuyorlardı. Acımadıkları ağızlarında lokma koymuyorlardı. Son kalan rakıyı ve likörü yudumluyorlardı sadece. Hemşirenin hazırladığı enjektöre korkarak bakan ama kaçabilecek bir yeri olmadığını da bilen küçük çocuklar gibiydiler. Durup durup yerinde mi diye pencereden veya balkondan Clade'i kontrol ediyorlardı.

"Balkonda," dedi İrem.

"Ne balkonda?"

"Balkonda olmak istiyorum."

"Olur."

Yanlarına iki koltuk minderi ve bir battaniye alıp eski fotoğraf albümüyle birlikte balkona çıktılar. İnanılmaz manzaradan gözlerini ayırabildikleri anlarda eski fotoğraflara bakıp oyalandılar.

"Dijital kameralardan nefret etmekte haklıymışım değil mi?"

"Kimse kıyamet gününü düşünerek icat yapmaz değil mi?"

"Şimdi su albümde son on yılımıza ait fotoğraflar da olsaydı fena mi olurdu?"

"Son yıllarımızı hatırlamak çok iyi bir fikir gibi gelmedi bana, düğün fotoğraflarımız daha iyi bence."

"Bak, ne kadar zavıfımız ikimiz de."

"Tu gelinliye bakana iş."

OLDUĞUMUZ GİBİ

"Yine gel," dedi.

Sesi oldukça boğuk, bakışları ise keskin bir bıçak kadar soğuktu.

Aramızdan süzülen ürkek duygular, incecik telaşlar, havalimanının karanlık koridorlarına karışıyordu. Sessizliğimizden doğup büyüyen korkularımız ise bizi görünür kılyor; etrafımızla huzursuz bir temas yaratıyordu.

"Gelirim," dedim.

Yüzüme belli belirsiz bir gülümseme kondurup hislerimi içimde saklamaya çabalıyordum. Yıllar yılı masum bir bebeğe benzettiğim o çehresinden ısrarla gözlerimi kaçırıyordum, düşündürüyordum. "Gelirdim," diyordum kendi kendime. Yine ortalığın sülman olduğu bir vakitte ansızın onu özler ve yollara düşerdim. Bir an için eski günlerimize uyanaksan, tekليفlerini geri çevirmek için anlamsız bahaneler de üretmezdim.

Öyle bir gelirdim ki, bir daha geri dönecektim. Kendimden küçük bavulumla bütün hatıralarımızı sıkıştırır, bir trene atlayıverirdim. Onun tertemiz beklentilerle dolu bakışları hayatımı süslerken yanıma hiçbir şey almasam bile olurdu. "Giyecek kıyafetim olmasın da bir kardeşim olsun," derdim. Bütün mektuplarımızı, aile albümlerimizi, doğum günlerimizde çekilen fotoğraflarımızı ve bize şans getirsin diye sakladığımız küçük hediyelerimizi bavulumla koysam yeterdi.

Bundan bir on yıl kadar önceydi. Hayatta kalabilmek için birbirimizden başkasına ihtiyaç duymadığımız vakitlerdi. O zamanlar, rüzgârlarımız henüz yön değiştirmemişti. Birbirimize karşı değil, önümüzde duranlara doğru esip gürlerdik. O günler, aynı karından çıkan iki canlının en çok bu kadar bütünleşebileceği vakitlerdi. Sonra zaman değişti; aramızda insanlar bile giremez derken ufak işlerin peşinde kaybolduk. Önce birbirimize, ardından kendimize küstük. Bugünse, içine gömüldüğümüz şu ürpertici sessizlikten kaçabilmek için birbirimizin yüzüne uzunca bakmamayı yeğliyorduk. Aramızdaki suskunluk, damarlarımızdaki kanı içine çekiyor; ölüme biraz daha yaklaştıkça birkaç kelime etmeye mecbur kalıyorduk. Sonra, "Büyüklük yine bende kalsın," diyor ve kelimeleri zihnimde bir araya getirmeye çalışıyordum. Dudaklarımdan dökülen her cümlede dilim damağım biraz kuruyor; iyice susuyordum. Şu lanet yerde, çabalarımın sonuçsuz kaldığı her dakika bir kez daha yutkunuyordum. Bu bitmek bilmeyen ziyaret bizi bir mecburiyete sürükledikçe daha da çekilmez hâle geliyor, ikimizi de tüketiyordu. "Şu uçak da kalkacaksa kalksın," diyordum. "Evime dönüp yorganlarımın içine çekileceksem çekileyim," diye düşünüyordum. Ağlayacaksam da tek başıma ağlamak istiyordum.

Dudaklarım sessizleştiğinde zihnim çıkırından çıkıyor; içimden söylenmemiş sözlerim yükseliyordu. Bütün nefeslerim boğazımda birikmişken: "Abla, iyi misin?" diye soruyordu. Aslında hiç de iyi olmadığımı söyleyemiyordum. "Sen gittiginden beri biçareyim," diyemiyordum. Beni hiç merak edip etmediğini düşünüp duruyor ama soramıyordum. Benliğim ikiye bölünmüşken bir yanımda, "Şimdi uçağı filan boş ver," diyor; eteğindeki taşları tek tek dökmemi söylüyordu. Diğer yanımda, "Yokluğuna alıştığının varlığını sorgulamanın sırası mı?" diye soruyordu. Bilemiyordum. "Ne de olsa bir kez gizlediği yüzünü gördüm," diyor, boş veriyordum. Onun peşinden gitmeyi; dönüp dolaşıp yine yanı başında bitmeyi artık önemsemiyordum. Bir kez daha buraya gelmek üzere geri dönüyordum.

Bir kadının donuk sesi, aramızdan çığ gibi yuvarlanan hisleri ikiye bölüyor, veda vakitinin geldiğini hatırlatıyordu. Sararıp solmuş bir yaprak, dalından kopup savruluyor, pence-renin önünden süzülüyordu. Kardeşim yine gelmemi tekrarlıyor, bense o son sözünü katlayıp cebime koyuyordum. Sanki beni ne çok sevdiğini ya da hep özlediğini söylemişçesine, o son sözünün yıllar yılı benimle taşıyordum. Şimdi yumuşacık yanağına yalanan bir buse kondurup kendi yolculuğuma çıkıyordum. Defalarca gidip geldiğim bu yolda, üzerinden yıllar geçmesine rağmen ilk kez kimsesiz kaldığımı hissediyordum.

"Sen de gel," diye biliyordum sonunda. Onun hiçbir zaman gelmeyeceğini, benimse öndü beklemekten hiç vazgeçmeyeceğini bilerek bunu söylüyordum. Yine bitmek bilmeyen

Nesliye Adigün

hikâyemizin yalnızca son sahnesi hatırlarımızda kalıyor, söylenmemiş tüm sözlerimiz birden tükeniyordu. Bizden geriye, boş bir havalimanında yankılanan anonsların sesi, iki insanın vedalaşırken bile birbirlerine sarılamayışı kalıyordu.

Biz dağılıp gittikten sonra bile kulağımızdaki ses, "Uçağınız kalkış için hazırdır," diyordu. Bu cansız cümleyi her duyuşumuzda birbirimizi bir kez daha hatırlıyor, sonra unuttuyorduk. İki kardeşin birbirlerini düşündüğü zamanlar, hayatlarından yalnızca otuz saniyeyi çalıp olağan bir şekilde son buluyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Mehmet Ali & Akşamsefası

nazlı yıldırım

göl biberi

- kalk hadi. telefonda seni bekliyor.

kapının aralığından sızan ses, bir esinti gibi yayıldı yüzünde. kıpırdandı.

- kim?

- şule.

sayfadan taşan bir heyecanla kalktı yataktan. hışıldayan ağacın yaprağı gibi süzüldü ahizeye.

- efendim?

henüz açılmamış sesini temizledi. bir kez daha "efendim?" dedi.

- günaydın. istersen öğlen bize gel. bir işin yoksa eğer.

bir kâğıt gibi kendini suya bırakan sesi, yanaklarının kırmızılığını büyüttü. heyecanını hafifletti.

- tamam, olur.

topuklarını çatlatan toprağın serinliğini hissetti. yolun her iki tarafında hizalanmış kavakların gövdelerini titreten rüzgâr, saçına dolanıyordu yürüdükçe. sessizdi. sessizliği yırtan yaprağın fısıltısına, taşın çatlayan sesine, toprağın uykudaki hırıltısına dikti kulaklarını. yolun bitimine yakın bir yerdedi evi. yaklaştı. giriş kapısını açtığında eteğinde topladığı gül biberleri ile gülümsüyordu.

- sen gelene kadar epey topladım.

çenesinin altına düşmüş beni, konuştukça büyüyordu. kokusunu hissetti benin. topladığı gül biberlerinin mutfağa taşınmasına yardım etti. yakınlaştıkça evine ulaşamamış bir ölüm gibi iç kıyıcıydı koku. sarsıcı. gülümsemelerini demledikçe azalıyordu kokunun sersemletici yanı. mutfakta işleri bitince tekrar bahçeye çıktılar. hiçbir zaman sevilmemiş plastik sandalyelere oturduklarında rüzgâr dinmişti. tırnak diplerinde toplanmış toprağın sıcaklığını hissetti ellerine baktığında. kaban dokunma dürtüsünü susturmak için kalkıp çayını doldurdu.

- rüyamda seni gördüm.

*sessizliği yırtan
yaprağın fısıltısına,
taşın çatlayan sesine,
toprağın uykudaki
hırıltısına dikti
kulaklarını.*

Sercan Tunali

- her zamanki gibi güzeldin.
yere damlayan kahkahası kuşların sesini böldü. uzun bir öğlenin suskunluğunu dağıtan kahkahaya biriktiler.

- bir yemeğe bakıp geliyorum.
mutfağa kaydı. ocağın başında bir elini beline yaslayıp bir eliyle de yemeği tadışını seyretti pencere ardında. dolaptan tabakları çıkardığını görünce hemen yanına vardı.
- yardım edeyim sana.

zamanı dişleyen bu yakınlıkta tekrar hissetti kokuyu. omuzlarına sarılmış saçlarına değdi omzu. biraz daha. biraz daha. biraz daha. dağlara sığınan bir kaçak gibi içine sakladığı kokuyu. koyulaştı. mahcup bir bakışla çenesinin altındaki bene dokundu.

- benin çok güzel. biliyorsun değil mi?
gülümsedi. gözlerini yıkayan ışıltı güçlendi. yıkanmış bir sesle:
- biliyorum.

bıçağın kararlılığını hiç bozmadan doğradığı domatesin kokusuna dokundu ellerini tuttuğunda. kokuyla doymuş toprağın sıcaklığını derinleştirmek için yüzünde gezdirdi. ellerinin içinde kıvrılmış avucunu yanağında tutup bir müddet bekledi. gözleri kapalıydı. hiç kırpmadan gözlerini, "benini öpmek istiyorum," dedi. ensesinde ter büyüdü. omzuna dokunan saçları karıştı tere. gözden çıkarılmış bir denize sürüklenen iki akıntı gibiydi solukları. hafifçe başını geriye eğdi. bir cümlemin arsızlığına göz kırpan beni göründü. önce dokundu bir kez daha. gök rüzgâr topluyordu. sonra dudaklarını değdirdi. perde titredi. pencere içlerinin uğultusunu yuttu. tembel bir duraksamayla bakiştılar. çırpıplak bir sözcük gibi gözleri, gözlerinin yanına uzandı. kavaklar dinginleşti. kuşlar yuvalarına döndü. taş çatlağını iyileştirdi. toprak uykuya derinleşti.

dili çözülün diye ağzını ovuşturdu. yaklaştırdı kulağına. vakit öğleni bitirirken sadece "seni.." diyebildi.

yavru bir kuş daha düştü yuvadan

*çırpıplak bir sözcük
gibi gözleri, gözlerinin
yanına uzandı.*

YAYIN YÖNETMENLERİ YAYINEVLERİNİ ANLATIYOR METİS YAYINLARI

12 Eylül 1980 darbesinin ardından, yirmili yaşlarımızın başında yayıncılığa başladığımızda, doğrusu aklımızda 21. yüzyılı yayıncı olarak karşılayacağımız yoktu. Daha ziyade yarıda kesilmiş bir halk hareketinin; daha adil, daha özgür bir dünyaya doğru gidişatin sürdürücüsü olmak derdindeydik. Büyük bir baskı ve saldırı altında olduğumuz o günlerde zihnimizi ve vicdanımızı diri tutmak, insanlığa ait güzel değerlerin yılgınlık ve boyun eğişle yitip gitmesini engellemek, bir yandan da 12 Eylül öncesinin karmaşasında yapamadığımız kimi tartışmalara zaman ayırmak, düşüncelerimizi geliştirmek, öğrenmeye devam etmek istiyorduk. Basitçe, kendi okumak istediğimiz kitapları, bizimle aynı dert ve heveslere sahip okurlar için yayımlama hedefiyle yola çıktık.

İspanya İç Savaşı'na Enternasyonalist Tugayların safında ambulans şoförü olarak katılıp hayatını kaybeden Christopher Caudwell'in edebiyat, felsefe, bilim tartışmaları üzerinden "burjuva kültürünün bağrında yatan yalan"ı açığa vuran kitabı *Ölen Bir Kültür Üzerine İncelemeler*'le yayıncılığa başladık. Çevirisini kendimiz yapmış (ama yargılanma tehdidi nedeniyle takma isim kullanmış), evde kurduğumuz montaj masasında baskıya hazırlamış, kitapçıların çoğu satmaktan korktuğu için büyük ölçüde elden ele satmıştık.

İlk yıllarda felsefe ve siyaset kitaplarına ağırlık verdik. "Yaşadığımız Dünya" dizisinde çeşitli ülkelerdeki baskı ve mücadelelere yer veren *Hücremde Bir Gün* (Bobby Sands), *Filistin Sürgünü* (Fawas Turki) gibi kitaplar; "Siyah Beyaz" dizisinde de Türkiye'de basında yer almayan, sansürlenmiş siyasi ve kültürel olguları aktaran kitaplar bastık.

Frankfurt Okulu ve eleştirel düşünceden öğreneceğimiz çok şey olduğunu fark etmiştik: Onlar da devrim beklentisi içindeyken totaliter bir dünyayla karşılaşmış, yaşadıkları çağın bütün kötülüklerini görerek umudu sürdürmenin imkânını gündemlerinde tutmuşlardı. Walter Benjamin'den önce *Brecht'i Anlamak*'i, ardından *Son Bakışta Aşk*'i bastık; Max Horkheimer'dan *Akıl Tutulması*, Theodor Adorno'dan *Minima Moralia* derken bugün geniş bir listeye ulaştık.

1987'de iki dergi başlattık: *Metis Çeviri* (1987-1992) ve edebiyat, tarih, politika, felsefe dergisi *Defter* (1987-2002). Okurların hâlâ ilgisini çeken bu dergileri bugün dijital arşiv olarak Metis websitesinde bulmak mümkün.

Aynı yıl, edebiyat yayımlamaya da başladık. Birçok yazarın Türkçeye çevrilen ilk kitapları Metis Edebiyat'ta okurla buluştu: Ursula K. Le Guin, George Perec, Thomas Bernhard, Salman Rushdie, Per Petterson, Henry Bauchau... Bugün Murathan Mungan, Bilge Karasu, Engin Geçtan, Oruç Aruoba, Ayşegül Devecioğlu, Didem Madak, Birhan Keskin, Aslı Biçen, Ayhan Gegin, Sema Kaygusuz gibi yazar ve şairlerin toplu yapıtlarının yanı sıra John Berger, Anne Carson, Andrey Platonov, Georgi Gospodinov, J.R.R. Tolkien gibi yazarların çevirilerine de yer veriyoruz.

Edebiyat dizimizde basmakla ilgilendiğimiz metinler, yaygın kanıyı güçlendiren, olanı gazeteci titizliğiyle rapor eden, günün modasına uyan dertleri merkeze alan, insanları duygu boşalmalarına götüren yapıtlardan ziyade bize dünya ve kendimiz hakkında bilmediklerimizi de gösteren, hayret duygumuzu kıskırtan, dilin olanaklarını zorlayan, ancak edebiyat yoluyla aktarılacak ve özete gelmeyecek şeyleri bize hatırlatan yapıtlar.

Metis'te ayrıca psikanaliz ve psikiyatrinin temel eserlerini bastığımız "Ötekini Dinlemek", "Kadın Araştırmaları", Fredric Jameson, Mihail Bahtin, R. Girard gibi önemli kuramcılarının yapıtlarına yer verdiğimiz "Eleştiri", "Sanatlar ve İnsan", genetikten evrim kuramına, kuantum fizikinden bilinç çalışmalarına çok heyecan verici kitapları bir araya getiren "Bilim", "Metis Sözcükleri", "Metis Defterleri" ve 9-14 yaş grubu için felsefeye zevkli bir giriş sağlayan *Küçük Filozoflar* gibi dizilerimiz var.

Tipik bir Metis kitabı, bilginin mevcut yapısına getirilen bir sorgulama, mevcut düzene temel bir itirazdır her şeyden önce. Özcü, kimlikçi yaklaşımların düşmanlığa yol açtığı ve gerçek sorunları, gerçek sömürüyü görmemizi engellediği kanısındayız. Kolay tüketilir olanı değil eleştirel düşünmeyi ve özleştiriyi de kıskırtacak yapıtları hedefliyoruz.

Aşırı bir yayımlalıkla piyasayı kaplamaya çalışmak yerine, kitap sayımızı sınırlı tutmayı seçtik. Her kitabın en az bir editörün sahip çıkmasıyla özenle işlenmesi, zanaat olarak gördüğümüz yayıncılığı sanayiye dönüştürmeden sürdürmek, yol boyunca aldığımız kararlar oldu.

Dünyadaki gelişmeler bizim umduğumuz gibi olmadı; Leonard Cohen'in dediği gibi "Herkes biliyor, kötüler kazandı", ama içimizin bir yerinde bu cümleye "şimdilik" diye ekleyen bir yan kaldığı için, bugün hâlâ aynı saiklerle yayıncılığı sürdürüyoruz. Kitapları seçerken esas olarak 'ne diyor, nasıl diyor, niye diyor'u tartışıyoruz. Hâlâ kendi okumak istediğimiz kitapları, bizimle aynı zevk ve dertleri paylaştığını düşündüğümüz okurlar için yayımlıyoruz.

Önümüzdeki dönemde yayımlayacağımız bazı kitaplar: John Berger'in oğlu Yves Berger ile sanat ve hayat üzerine yazışmalarını içeren *Top Sende* (çev. Oğuz Tecimen); Byung Chul-Han'dan *Eros'un Istarabı* (çev. Şeyda Öztürk); Jacques Lacan'ın ünlü "kadın yoktur/cinsel ilişki yoktur" iddialarını öne sürdüğü 20. Semineri *Hâlâ/Yine* (çev. Murat Erşen); Emine Erdoğan ve Nehir Gündoğdu'nun hazırladıkları *Türkiye'de Feminist Yöntem: Farklılık, Birliklilik, Umud derlemesi*; Per Petterson'un yeni romanı *Benim Durumumdaki Erkekler* (çev. Banu Gürsaler); Dorothy Crawford'dan *Ölümcül Yakınlıklar* (çev. Gürol Koca); Jacques Derrida'dan *Yazı ve Fark* (çev. Burcu Yalım); Murathan Mungan'ın türler ötesi yeni yapıtı *Hamamname*; E.M. Cioran'dan *Parçalanma* (çev. Siren İdemen); James Bridle'dan *Yeni Karanlık Çağ* (çev. Kemal Gülec) ve Judith Butler'dan *Şiddetsizlik* (çev. Başak Ertür).

Bastığımız kitaplar arasında sadece beş tanesini seçmek çok zor, ama Metis kurucu metinleri gibi gördüklerim arasında şu yedi kitabı sayabilirim:

MÜGE SÖKMEN'İN KAFKAOKUR TAKİPÇİLERİ İÇİN SEÇTİĞİ KİTAPLAR

Görme Biçimleri
John Berger

Mülksüzler
Ursula K. Le Guin

Son Bakışta Aşk
Walter Benjamin

Vitrinde Yaşamak
Nurdan Gürbilek

Göçmüş Kediler Bahçesi
Bilge Karasu

Şarkiyatçılık
Edward W. Said

Şairin Romanı
Murathan Mungan

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

GÜNCEMİN TARİH/FSİZ SAYFALARI:

ÖKSÜZ'ÜN LİNDİ'Yİ BAHSETTİKLERİNDENDİR

İlkin bir güneş doğdu, sonra ay doğdu yıldızlar söndü, gün doğdu
ben öksüz, bir kasaba başka hüsrân- yani diğer kasaba
kaç sahil kaç köyçeğiz dolandım yetim başıma
Nasıl da büyüyor insan ama nasıl?
Zahmet çekerek, kin güderek ve nasıl da avunuyor heyhat!
İnsan bazen kaç yaşında büyür?
(çoğu zaman on yaşında ölüyor- bunu kavrayamıyorum Linda)

O insanlar geçti, insanlar durdu bir arnavut kaldırımlı sokaktan
İskemlenin ucunda dudaklarım kinayeli kalkıp gitmekler düşlemiş yakacakları
ben öksüz, yüce yurttan kovulmuş- buralı değilim olmadım da
Ellerinde oklavalı hacirler bekledi kapıda koca memeleriyle, değmeyin
tanıdık yüzler okşuyor kuru avuçlarını
Bir taşa su verdim büyümeydi- bir taşa su verilmez dedim, umrumda değil
ben de büyüdüm o zaman koca adam oldum işte
Ama nasıl da büyüyor insan nasıl? (kovularak, aç kalarak, görülmeyerek
çünkü şehirli gürültüler bir başkadır, bir başka kaybolursun arasından)

Biz eski zamanlarda dudak bükerek kadınlara, bozulmakta zorlanılan tövbelere
sarı dolmuş şoförlerine, yavrucaklık yapılmış örgütlere
Sonra nasıl oluyor ama nasıl- tekrar doğup süt emiyorum göğüslerinden
kül tablası dudaklarım her değiştiğinde tenine
(her değiştiğinde kendini bilmez iskele babalarını denizden söverdik)
Kaç provakatör martı, kaç dökük mavna birikmişse artık, sahile oturur
Linda ile seyrederdik

Şehrin en maganda yolu ile nergislerin birleştiği yerde
işte orada, bir sobalıda yaşamaya başladık lümpen hâlde
Artık yemekleri iki kişilik pişirdik, sıradan ne varsa alışmadık
hayallerimizden bir gök büyüttük, uzuvlarımızdan ter aktı deniz oldu
Biz her gece hiyerarşik sevişirdik- dokunmakların hep bir üstünlüğü vardı
Çünkü bilirim,
bilirim bir şehri gece tanırısın, bir kadını gece

Linda olmak da kolay değildi elbet, Linda olmak zordu
pek çekti yazığım pek çekti güzelim- ancak bir kadın yaşı kadar büyüyebilmiş
kendini bana ayırmış pespaye değilken
(yani bir filizin tomurcuklarını pay etmesi göğüs uçlarına
yepyeni gelecekler hazırlar diyorum el değmemiş bebeler)
Nasıl da büyüyor insan ama nasıl- ben öksüz ana bilmez baba bilmez
yüce yurttan kovulmuş, buralı değilim ne yazık

Bir kuşu uçmaya iten nedir kavgalardan sıyrılarak?
Dolaşır uçsuz bucaksız enginlerde kanatları ve boş bir meydan düşer gökyüzüne
Çünkü serçe burjuva kusu değildir- gece konar mahalleleri

Böylece bir olduk, yani ben ve Linda yemekleri iki kişi pişirdik
kaç bebe büyüttük yek emzikle (ben öksüz cahil, görmemiş
okulu bitirdim alfabeyi unuttum, öğretmenim beni sevmedi- ben onu sevdim)
Mazgallardan kokuşmuş aşk aktı lağımlara, bilmem nerelere
O ise uçan her şeyi sevmekle yetindi- kanatlanıp uçmak yerine

Sahi Linda, sen nasıl bir kadınsın? - ellerin büyüğü değnekten hallice
kısıvrak edilmiş bedeninde bir küçük çocuk yatar
gözleri yıldızlardan, kaşları ufuktandır- neşen bozulmayagörsün efendim
yağmur akar damlardan yazceğiz amenna
Melekler gibi uyursun yahut melekler sen gibi, kavrayamıyorum

Kavrayamıyorum belki bir gün doğar karanlık rahmetli olmadan
ve usulca şarkı söyler saç tellerin her rüzgâr estiğinde
Tüm şehir rahmetli olur- bir ben bir de sen kalırsız yoksullukta
Ah Linda, ah güzelim...
sana bu toprağın güneşe olduğu kadar muhtacım

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi <https://raney.org> (gerçek aşkın öyküsüdür.)

SİNEMASAL İMGELEMDEKİ BAĞLAMSAAL DAYATMA

Bir resim, film makinasıyla yeniden canlandırıldığında, ister istemez, film yapımcısının savını doğrulayan bir malzeme olup çıkar.

John Berger, Görme Biçimleri

Sinemasal anlatıda bir tür dayatma olduğu düşünülebilir; zira sinema, doğası gereği, bir imgelem bütünüdür dolaysız bir yansıtmaya mahkûm etmiş bir sanat türüdür. Bunu da edebiyatın sahip olduğu düşünce ve deneyim arasındaki ilişkiyi, tersine çevirerek yapar. Aslında buradan şunu anlamamız gerekir: Sinema, bir bağlamda, klasisizmden kurtulamayan bir sanattır; çünkü görüntüyle – yani imgeye dönüşmesi mahkûm olan bir düşünceyi doğrudan imgeye çevirmiş olmasıyla, bir hikâyeyi anlatmakla kısıtlanmıştır.

Ne var ki, sinemanın dayatmacı bir anlatıya sahip olduğunu söylediğimizde, bunu doğrudan, klasik resimde var olan bir dayatmaya benzer bir hâlde düşünmemek gerekir. Bu daha çok deneyime bağlı, algısal bir dayatmadır. Bir sinema filmi, gerçeği yansıtmak zorunluluğu taşımaz; hatta, zaman zaman olabildiğince gerçekten uzaklaşma kaygısı dahi güder. Özellikle, içinde yaşadığımız dönem için bunu söylemek yerinde olacaktır. Oldukça geniş tür yelpazesi ve sinematografi tekniğine sahip olan sinema sanatı, aslında gerçeği yansıtmak zorunda olmasa dahi, bir imgelemen imgeye dönüştürülmüş hâlini barındırdığından, seyirciye dayatmacı bir yaklaşım takınır.

Burada bahsedilen, klasik ve postmodern arasındaki farklılığı okuma anlayışıyla alakalı bir problemden çok, sinemanın doğasından kaynaklanan bir problemidir. Örneğin, bir sinema filminde, başlangıçta bir görüntüyü zorunlu olarak algılarız. Sonrasında, bu algılanan imgenin, duyularımızda yarattığıyla, bir düşünce oluştururuz. Aslında bu düşünceyi, hissettiğimiz duygunun bir kâğıda dökülmesi olarak betimlemek doğru olacaktır. Ne var ki, başlangıçta deneyimlediğimiz imgelerin varlığı ve sıralanış biçimi, bize kaçış fırsatı dahi vermeden içine alır. Dolayısıyla, buna bağlı düşüncenin oluşumu da sakat kalacaktır. Aslında bunu bir bakıma beyin yıkamaya benzetebiliriz; çünkü sinemanın yaptığı, bize bir görüntüyü zorla dayatıp, onun içinden anlamı çekip çıkarmamızı istemesine benzer. Yani, bahsedildiği üzere, görüntünün klasik bir anlatıya sahip olmasından kaynaklanan bir dayatma yoktur. Açıkçası, klasik anlatıdaki dayatma, görüntüyü bütün realizmiyle nakledip, eseri inceleyen kişiden sorumluluğu kaldırması üzerinedir. Burada yapılan dayatma ise, algılara yapılan bağlamasal bir dayatmadır.

Edebiyatta, bu durum, adım adım irdelenemeyecek bir biçimde –belki de deneyim ve düşüncenin simültane olması şeklinde– gerçekleşir. Örneğin, bir Balzac romanındaki bir karakterin ayrıntılı betimlenişi, bu bağlamda bir dayatma değildir; çünkü kişi, doğrudan imgeye maruz kalmamaktadır. Onun yerine, sözcüklerin yardımıyla, yavaş yavaş inşa edilen bir yapı karşımıza çıkar ve bu yapının da, o romanı okuyan kişiye bağlı olarak değişiklikler göstermemesi kaçınılmaz hâle gelir. Söz gelimi, Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* romanını okuyan on kişiye bir araya getirilim ve bu kişilerden Raskolnikov'u bize anlatmalarını isteyelim. Bunu yaptığımızda, her birinin farklı bir Raskolnikov imgesi oluşturduğu gerçeğiyle karşılaşırız. Öyleyse, bu sorunun kökeninde, bir klasik anlatı problemi yatmamaktadır.

Aslında, sinemadaki en büyük problem belki de budur; çünkü iletişimde bir dolaysızlık yaratır. Elbette, doğrudan duyulara hitap eden müzik veya resim gibi başka sanat dalları da vardır fakat hiçbirisi dolaysız bir imge kadar güçlü olamazlar. Bir klasik müzikte veya rock müzikte, belli bir duyguyu nakletmek için bir takım formüllerle başvurulur. Örneğin, gerilim hissini iletme için yakın notalar kullanılır. Bunu Alfred Hitchcock'un *Psycho* (1960) filminin girişinde görebiliriz. Bernard Herrmann'ın bestelediği eserde, yakın notalara vuran yayın keman telleriyle çıkardığı hışırtı, bize gerçekten de gerilim hissini verir. Resimde de (özellikle en dayatmacı tür olan klasik resimden örnek verelim), Da Vinci'nin *Mona Lisa* (1503) veya *Son Akşam Yemeği* (1495-1498) tablolarının dayatmacı olduğu söylenilir. Peki

“Sinema, doğası gereği, bir imgelem bütünüdür dolaysız bir yansıtmaya mahkûm etmiş bir sanat türüdür.”

ama Bernard Herrmann'ın müziğindeki gerilim duygusu, yine de her insanda aynı gerilim imgesini yaratacak "kudrete" sahip midir? Da Vinci tablosundaki, İsa ve havarilerinin bir masada toplanışı da, bir bağlam içinde görülmesini mecbur kılmaz. Örneğin, Carpaccio'nun *The Ambassadors Return to the English Court* (1495-1500) tablosundaki, avluda bulunan elçilerin, kalabalığın ve arkadaki limanın görüntüsü, bir fotoğrafı andırır. Bu imge, gözlemleyen kişiye doğrudan bir hikâye bağlamı oluşturmamaktadır; çünkü art arda dizilmiş görüntülerle bir bağlama oturmuş dolaysız bir anlatı değildir bu. Oysa sinema bize art arda özenle seçilmiş film şeritlerini belirli bir kurguyla sunmasıyla, algıya doğrudan yaptığı bağlamsal bir müdahaleyi gündeme getirir. Örneğin, *Yüzüklerin Efendisi* filmini (kitabından bağımsız olarak) ele alalım. Filmde, yüzük objesinin anlamı, bir bağlama oturtulmak adına, saatlerce süren özenle seçilmiş bir imgelem yansımasıyla verilir. Bunun yapılmasının nedeni, yüzüğün tam olarak ne gibi işlevleri olduğunu ve varoluş sebeplerini nakletmektir. Burada yapılan, aslında, yüzüğe dair olan bütün işlevselliği ve varoluş sebeplerini bir imgeler sıralaması yoluyla, zihnimize mühürlemektir. Sonrasında, yüzüğün varoluş sebebinin öteye götürmek adına yapacağımız bütün düşünceler sınıfta kalacaktır; çünkü başlangıçta, bir bağlama oturtulmuş yüzük imgesi, dolaysız bir biçimde algılarımıza dayatılmıştır. Peki, bu böyle olmasaydı ve yüzüğün bir fotoğrafını veya yağlı boya resmini görüyor olsaydık, nasıl olurdu? Bu durumda, yine doğrudan algıya bir müdahale vardır fakat biraz önce bahsedildiği gibi, bu resmin veya fotoğrafın bir bağlam içinde okunması konusunda bir dayatma yoktur. Olamaz da. Çünkü böylesine büyük bir resim henüz icat edilmemiştir. Bir resimde veya bir fotoğrafta, zaman akışı yoktur ve hikâye bir çizgisellikte yahut bir gelişmeyle (çoğu zaman) ilerlemez. Öyleyse, bir resimdeki mistik bir yüzüğün imgesi de, aynı şekilde, düşüncüyü sinemanın manipüle ettiği ölçüde manipüle edemez.

Neticede, sinemanın bu dayatmacı üslubunun farkında olan bir sinemacı, belki de sürrealist veya izlenimci bir anlatıyı tercih edecektir. Ne var ki, böylesine bir anlatı dahi, diğer sanat dallarındaki benzer anlatılara nazaran, fazlasıyla dayatmacıdır. Örneğin, David Lynch'in *Eraserhead* adlı filminde, prematüre yahut düşmüş bir bebeğin imgesi verilmiştir. Bu imge başlı başına bir resim olsaydı, onu herhangi bir bağlamda okuma zorunluluğumuz olmayacaktı; hatta, keyfimizce dönüştürme özgürlüğüne sahip olabilecektik. Oysa, filmin çizgiselliği ve bağlamı içinde, bunu böyle okumaktan başka şansımız yoktur. Öyleyse, sürrealist bir film dahi, bir bağlam dayatmasında bulunur; çünkü insan zihninin, art arda görünen imajlar arasında bir bağlantı kurma eğilimini manipüle eder.

Benzer olarak, tiyatronun da aynı şeyi yaptığı düşünülebilir; fakat tiyatrodaki "şimdi ve burada" düsturu, tiyatroyu bu bataktan kurtarır. Örneğin, Beckett'in *Godoy'u Beklerken* adlı yapıtını beş kere art arda tiyatro salonunda izlediğinizi düşünün. Bu oyunda, hiçbir zaman Estragon, Şapkasını aynı şekilde başına koymayacaktır; oysa bu bir sinema filmi olsaydı, izlediğiniz her seferde sonuç değişmeyecekti. Benzer bir şekilde, biraz önce örneklemesini yaptığımız *Yüzüklerin Efendisi* yahut *Eraserhead* filmlerinin, tiyatro olduğunu düşündüğümüzde de, hem ilk filmdeki yüzük hem diğer filmdeki bebek figürü, her defasında, tıpatıp aynı imgeleme sahip olma zorunluluğundan kurtulacaktır. Sinemaya benzer bir şekilde bir bağlamsal dayatma yine söz konusudur; fakat bir *Yüzüklerin Efendisi* tiyatrosunda, orkların makyajı, Saruman'ın görüntüsü (mimikleri ve jestleri) vesaire gibi birçok değişken işin içine girer. Bu değişkenler, doğal olarak bağlamda da değişimler yaratır. Oysa bu durum, *Yüzüklerin Efendisi* filmi ele alındığında, defalarca da izleseniz değişmeyecektir. İşte bu fenomen, sinemayı, belki de düşünce ve imgelem gücüne en çok ket vuran sanat dalı yapar.

Bir resmin çeşitli imgelerini yeniden canlandıran bir film, seyirciyi resmin içinden geçirerek film yapımıcısının istediği sonuçlara götürür. Resim, film yapımıcısının buyruğuna girmiştir. Çünkü film zaman içinde yayılır, oysa resim yayılmaz.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://ranney.org>

Burak Biçer

BİR HANÇERİN GÜNLÜĞÜ

Yalın ayak yürüyorum. Öylece yürüyorum. Herhangi bir yere, insana ulaşma çabası olmadan... Yalnızca ağaçların dalları selam veriyor, bir de sürekli bir yerlere yetişircesine oradan oraya giden köpekler... Ayak seslerine alışık kaldırımlar garipsiyor çıplak ayaklarımı. Üstelik uzun soluklu bir rüzgâr göğsümü sorguya çekiyor. Rüzgâr ki uzak yerlerin acısıyla dolup taşan ezgilerden bahsediyor. Birkaç bin yıl yalnızlıktan sonra tortulaşmış kalbimi yokluyorum rüzgârın göğsüme bıraktığı ezgilerde. Sadece atardamarlarımdan gelen birkaç litre kanı pompalıyor, o kadar. Belirli ritimlerde biyolojik fonksiyonunu yerine getiriyor. Büyük bir tenhahlığın küçük adımlarla ilerleyen gölgesi sanki.

Düşünüyorum nefes aldığım her anın anlamı üzerine ya da sadece sanrılar hâlinde kendime çarpıyorum her defasında, bilmiyorum. Anlam kendisini yok sayıyor bir zaman sonra. Yok sayılan şeylerin anlamı üzerine düşünüyorum. Sırasıyla geçiyor evler, dükkânlar ve sokak lambalarının altında "sevgililerin" ve sevgilerin başlayıp bittiği sanılan duraklar. Birçok şey gibi onlar da geçip gidiyor önümden unutulmuş yüzler silüetinde.

Yalın ayak yürüyorum. Öylece yürüyorum. Bir hayat kadınına söylenmemiş cümleler biriktirerek, iz bırakmadan yürüyorum. Hayatı boyunca rüya görememiş bir çiçeğin boşluğuna bırakıyorum tortulaşmış kalbimi. Rüzgâr, büyük bir orkestra eşliğinde gökyüzünün bilinmeyen sonatına, duyulmamış bir gürültü yerleştiriyor böylece. Çoktandır diyorum, çoktandır bulmayı umduğum şeylerin atlası şimdi şuursuzluğum. Kazancakışın affedilmeyi bekleyen insanını bir fahişenin yanı başında ağlarken buluyorum. "İnsansız affet," diyor ağladığı sırada. Bu kez şuursuz yanımla bir hançer gibi savuruyorum. Acıya doyana dek. Bütün kesiklerin bana ait olduğu bir şaheser çıkarıyorum ortaya. Yalnızca kırmızı, öylece kırmızı. "Allah belasını versin!" diyor biri yanımdan geçerken savurduğu öfkeli rüzgârıyla.

Oysa yalnızız insan ki yalnızlık bile dayanamayız siliyor harflerini böylesine büyük bir tenhahlığın gürültüsünde. İnsan kendine savurduğu hançerler toplamıdır, diyorum sonra. Yalın ayak yürüyorum. Öylece yürüyorum. Ağaçların dalları selam veriyor, bir de sürekli bir yerlere yetişircesine oradan oraya giden köpekler... En son ne zaman arkama dönüp baktığımı hatırlamıyorum.

Ve sonunda kalbimi aralıyorum: Ölü kelebekler diyarında yalnız bırakılmış bir çiçeğin

döküldükleri

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

*İnsan kendine
savurduğu hançerler
toplamıdır...*

Konu:DÜKKÂN

KAFKAOKUR Fikir, Sanat ve Edebiyat Dergisi

KAFKAOKUR Dergisi ürünlerine
www.konudukkan.com
adresinden ulaşabilirsiniz.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Mehmet Ali & Akşamsefası

Ve bir kez kendi içindeki insanı anlamış olan
bütün insanları anlar.

Stefan Zweig

I. S.

TURGENYEV

Tüm hayatım boyunca sürekli yerimin alındığını fark ettim, belki de aramış olmam gereken konumu bulmaya çalışmadığımdan. Bütün hastalıklı insanlar gibi, ben de çekingen, ürkek ve hassastım. Dahası, belki aşırı özbilinçlilik sebebiyle, belki de genel olarak kişiliğimin talihsiz dökümünden dolayı düşüncelerim ve duygularım arasında, ve bu düşüncelerin ve duyguların ifadesinde bir tür açıklanamaz, akıldışı, aşılması imkânsız bir engel vardı; ve ne zaman bu engeli aşmaya, bu duvarı yıkmaya kalkışsam, hareketlerim, surat ifadem, tüm varlığım acı verici bir kasılmanın görüntüsüne bürünüyor. Ve ben yalnızca öyle görünmekle kalmıyor, doğrudan doğruya tuhaf ve yapmacık oluyordum. Bu halimin farkındaydım ve hemen kendi dünyama çekiliyordum. Sonrasında içimde berbat bir huzursuzluk başlıyordu. En ince ayrıntısına kadar kendimi inceliyor, başkalarıyla karşılaştırıyordum, içimi dökmek istediğim insanların sözlerini, gülüşlerini, bakışlarını hatırlıyordum, her şeyi en kötü şekilde tasarlıyordum, "herkes gibi olma" özentiliğimle öç alırcasına dalga geçiyordum – ve bir anda kahkahalarımın ortasında umutsuzluğa düşüyor, anlamsızlık batağına saplanıyordum ve sonra daha önce de olduğu gibi, delicesine bir o yana bir bu yana savruluyordum. Bu türden bezdirici ve boş talimlerle geçiyordu günler. Peki, lütfen artık söyleyin bana, böyle bir adam ne işe yarar?